OVIDE — LES TRISTES (3532 vers)

T1_1

Parve (nec invideo) sine me, liber, ibis in Urbem :
   ei mihi ! quod domino non licet ire tuo.
Vade, sed incultus, qualem decet exulis esse.
   Infelix, habitum temporis hujus habe !
Nec te purpureo velent vaccinia fuco -
   non est conveniens luctibus ille color -
nec titulus minio, nec cedro charta notetur,
   candida nec nigra cornua fronte geras !
Felices ornent haec instrumenta libellos :
   fortunae memorem te decet esse meae.
Nec fragili geminae poliantur pumice frontes,
   hirsutus sparsis ut videare comis.
Neve liturarum pudeat ; qui viderit illas,
   de lacrimis factas sentiat esse meis.
Vade, liber, verbisque meis loca grata saluta !
   Contingam certe quo licet illa pede.
Siquis, ut in populo, nostri non inmemor illi,
   siquis, qui, quid agam, forte requiret, erit,
vivere me dices, salvum tamen esse negabis ;
   id quoque, quod vivam, munus habere dei.
Atque ita tu tacitus (quaerenti plura legendum)
   ne quae non opus est forte loquare cave !
Protinus admonitus repetet mea crimina lector
   et peragar populi publicus ore reus.
Tu cave defendas, quamvis mordebere dictis !
   causa patrocinio non bona major erit.
Invenies aliquem qui me suspiret ademptum
   carmina nec siccis perlegat ista genis,
et tacitus secum, ne quis malus audiat, optet
   sit mea lenito Caesare poena levis.
Nos quoque, quisquis erit, ne sit miser ille precamur
   placatos miseris qui volet esse deos ;
quaeque volet, rata sint ablataque principis ira
   sedibus in patriis det mihi posse mori.
Ut peragas mandata, liber, culpabere forsan
   ingeniique minor laude ferere mei.
Judicis officium est, ut res, ita tempora rerum
   quaerere ; quaesito tempore tutus eris.
Carmina proveniunt animo deducta sereno :
   nubila sunt subitis pectora nostra malis.
Carmina secessum scribentis et otia quaerunt :
   me mare, me venti, me fera jactat hiems.
Carminibus metus omnis abest : ego perditus ensem
   haesurum jugulo jam puto jamque meo.
Haec quoque quod facio, judex mirabitur aequus
   scriptaque cum venia qualiacumque leget.
Da mihi Maeoniden et tot circumspice casus :
   ingenium tantis excidet omne malis.

Denique securus famae, liber, ire memento,
nec tibi sit lecto displicuisse pudor.
Non ita se praebet nobis Fortuna secundam
ut tibi sit ratio laudis habenda tuae.
Donec eram sospes, tituli tangebar amore
quaerendique mihi nominis ardor erat.
Carmina nunc si non studiumque, quod obfuit, odi,
sit satis ! ingenio sic fuga parta meo.
Tu tamen, i pro me, tu, cui licet, aspice Romam.
Di facerent possem nunc meus esse liber !
Nec te, quod venias magnam peregrinus in urbem,
ignotum populo posse venire puta.
Ut titulo careas, ipso noscere colore,
dissimulare velis, te liquet esse meum.
Clam tamen intrato, ne te mea carmina laedant :
non sunt ut quondam plena favoris erant.
Si quis erit qui te, quia sis meus, esse legendum
non putet, e gremio reiciatque suo :
"Inspice, dic, titulum : non sum praeceptor amoris ;
quas meruit, poenas jam dedit illud opus."
Forsitan expectes an in alta Palatia missum
scandere te jubeam Caesareamque domum ?
Ignoscant augusta mihi loca dique locorum !
Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.
Esse quidem memini mitissima sedibus illis
numina, sed timeo qui nocuere deos.
Terretur minimo pennae stridore columba
unguibus, accipiter, saucia facta tuis ;
nec procul a stabulis audet discedere, si qua
excussa est avidi dentibus agna lupi.
Vitaret caelum Phaethon, si viveret et quos
optarat stulte, tangere nollet equos.
Me quoque, quae sensi, fateor Jovis arma timere,
me reor infesto, cum tonat, igne peti.
Quicumque Argolica de classe Capherea fugit,
semper ab Euboicis vela retorquet aquis,
et mea cumba, semel vasta percussa procella,
illum, quo laesa est, horret adire locum.
Ergo cave, liber, et timida circumspice mente
ut satis a media sit tibi plebe legi.
Dum petit infirmis nimium sublimia pennis
Icarus, aequoreis nomina fecit aquis.
Difficile est tamen hinc remis utaris an aura
dicere : consilium resque locusque dabunt.
Si poteris vacuo tradi, si cuncta videbis
mitia, si vires fregerit ira suas,
si quis erit qui te dubitantem et adire timentem
tradat et ante tamen pauca loquatur, adi !
Luce bona dominoque tuo felicior ipse
pervenias illuc et mala nostra leves.
Namque ea vel nemo vel qui mihi vulnera fecit,
solus Achilleo tollere more potest.
Tantum ne noceas, dum vis prodesse, videto
(nam spes est animi nostra timore minor)
quaeque quiescebat, ne mota resaeviat ira,
et poenae tu sis altera causa, cave !
Cum tamen in nostrum fueris penetrale receptus
contigerisque tuam, scrinia curva, domum,

aspicies illic positos ex ordine fratres
quos studium cunctos evigilavit idem.
Cetera turba palam titulos ostendet apertos,
et sua detecta nomina fronte geret ;
tres procul obscura latitantes parte videbis :
hi qui, quod nemo nescit, amare docent.
Hos tu vel fugias, vel, si satis oris habebis,
Oedipodas facito Telegonosque voces.
Deque tribus, moneo, si qua est tibi cura parentis,
ne quemquam, quamvis ipse docebit, ames.
Sunt quoque mutatae ter quinque volumina formae,
nuper ab exequiis carmina rapta meis.
His mando dicas, inter mutata referri
fortunae vultum corpora posse meae ;
namque ea dissimilis subito est effecta priori,
flendaque nunc aliquo tempore laeta fuit.
Plura quidem mandare tibi, si quaeris, habebam,
sed vereor tardae causa fuisse viae.
Et si quae subeunt tecum, liber, omnia ferres,
sarcina laturo magna futurus eras.
Longa via est, propera ! nobis habitabitur orbis
ultimus, a terra terra remota mea.

T1_2

Di maris et caeli (quid enim nisi vota supersunt ?)
solvere quassatae parcite membra ratis !
neve, precor, magni subscribite Caesaris irae !
Saepe premente deo fert deus alter opem.
Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo ;
aequa Venus Teucris, Pallas iniqua fuit ;
oderat Aenean propior Saturnia Turno ;
ille tamen Veneris numine tutus erat.
Saepe ferox cautum petiit Neptunus Ulixem,
eripuit patruo saepe Minerva suo.
Et nobis aliquod, quamvis distamus ab illis,
quis vetat irato numen adesse deo ?
Verba miser frustra non proficientia perdo ;
ipsa graves spargunt ora loquentis aquae,
terribilisque Notus jactat mea dicta precesque
ad quos mittuntur non sinit ire deos.
Ergo idem venti, ne causa laedar in una,
velaque nescio quo votaque nostra ferunt.
Me miserum ! Quanti montes volvuntur aquarum !
Jam jam tacturos sidera summa putes.
Quantae diducto subsidunt aequore valles !
Jam jam tacturas Tartara nigra putes.
Quocumque aspicio, nihil est, nisi pontus et aer,
fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax.
Inter utrumque fremunt inmani murmure venti.
Nescit cui domino pareat, unda maris :
nam modo purpureo vires capit Eurus ab ortu,
nunc Zephyrus sero vespere missus adest,
nunc sicca gelidus Boreas bacchatur ab Arcto,
nunc Notus adversa proelia fronte gerit.
Rector in incerto est nec quid fugiatve petatve
invenit : ambiguis ars stupet ipsa malis.
Scilicet occidimus, nec spes est ulla salutis,

dumque loquor, vultus obruit unda meos.
Opprimet hanc animam fluctus, frustraque precanti
ore necaturas accipiemus aquas.
At pia nil aliud quam me dolet exule conjunx ;
hoc unum nostri scitque gemitque mali.
Nescit in inmenso jactari corpora ponto,
nescit agi ventis, nescit adesse necem.
O bene quod non sum mecum conscendere passus,
ne mihi mors misero bis patienda foret !
At nunc, ut peream, quoniam caret illa periclo,
dimidia certe parte superstes ero.
Ei mihi, quam celeri micuerunt nubila flamma !
Quantus ab aetherio personat axe fragor !
Nec levius tabulae laterum feriuntur ab undis
quam grave ballistae moenia pulsat onus.
Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes :
posterior nono est undecimoque prior.
Nec letum timeo, genus est miserabile leti.
Demite naufragium, mors mihi munus erit.
Est aliquid fatove suo ferrove cadentem
in solita moriens ponere corpus humo,
et mandare suis aliqua et sperare sepulcrum
et non aequoreis piscibus esse cibum.
Fingite me dignum tali nece, non ego solus
hic vehor : inmeritos cur mea poena trahit ?
Pro superi viridesque dei, quibus aequora curae,
utraque jam vestras sistite turba minas.
Quamque dedit vitam mitissima Caesaris ira,
hanc sinite infelix in loca jussa feram.
Si quoque quam merui poena me pendere vultis,
culpa mea est ipso judice morte minor.
Mittere me Stygias si jam voluisset in undas
Caesar, in hoc vestra non eguisset ope.
Est illi nostri non invidiosa cruoris
copia, quodque dedit, cum volet, ipse feret.
Vos modo, quos certe nullo puto crimine laesi,
contenti nostris jam, precor, este malis !
Nec tamen, ut cuncti miserum servare velitis,
quod periit, salvum jam caput esse potest.
Ut mare considat ventisque ferentibus utar,
ut mihi parcatis, non minus exul ero.
Non ego divitias avidus sine fine parandi
latum mutandis mercibus aequor aro ;
nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas,
oppida non Asiae, non loca visa prius ;
non ut Alexandri claram delatus in urbem
delicias videam, Nile jocose, tuas.
Quod faciles opto ventos (quis credere posset ?)
Sarmatis est tellus, quam mea vela petunt ;
obligor ut tangam laevi fera litora Ponti ;
quodque sit a patria tam fuga tarda queror ;
nescio quo videam positos ut in orbe Tomitas,
exilem facio per mea vota viam.
Seu me diligitis, tantos conpescite fluctus
pronaque sint nostrae numina vestra rati ;
seu magis odistis, jussae me advertite terrae :
supplicii pars est in regione mei.
Ferte (quid hic facio ?) rapidi mea corpora venti !

Ausonios fines cur mea vela volunt ?
Noluit hoc Caesar. Quid, quem fugat ille, tenetis ?
Aspiciat vultus Pontica terra meos.
Et jubet et merui ; nec quae damnaverit ille
crimina defendi fasque piumque puto.
Si tamen acta deos numquam mortalia fallunt,
a culpa facinus scitis abesse mea.
Immo ita, si scitis, si me meus abstulit error
stultaque mens nobis, non scelerata fuit,
quod licet et minimis, domui si favimus illi,
si satis Augusti publica jussa mihi,
hoc duce si dixi felicia saecula proque
Caesare tura pius Caesaribusque dedi,
si fuit hic animus nobis, ita parcite, divi !
Si minus, alta cadens obruat unda caput !
Fallor an incipiunt gravidae vanescere nubes,
victaque mutati frangitur ira maris ?
Non casu, vos sed sub condicione vocati,
fallere quos non est, hanc mihi fertis opem.

T1_3

Cum subit illius tristissima noctis imago,
qua mihi supremum tempus in urbe fuit,
cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
Jam prope lux aderat, cum me discedere Caesar
finibus extremae jusserat Ausoniae.
Nec spatium nec mens fuerat satis apta parandi :
torpuerant longa pectora nostra mora ;
non mihi servorum, comites non cura legendi,
non aptae profugo vestis opisve fuit.
Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus
vivit et est vitae nescius ipse suae.
Ut tamen hanc animi nubem dolor ipse removit
et tandem sensus convaluere mei,
adloquor extremum maestos abiturus amicos,
qui modo de multis unus et alter erat.
Uxor amans flentem flens acrius ipsa tenebat
imbre per indignas usque cadente genas.
Nata procul Libycis aberat diversa sub oris,
nec poterat fati certior esse mei.
Quocumque aspiceres, luctus gemitusque sonabant
formaque non taciti funeris intus erat.
Femina virque meo pueri quoque funere maerent
inque domo lacrimas angulus omnis habet.
Si licet exemplis in parvis grandibus uti,
haec facies Trojae, cum caperetur, erat.
Jamque quiescebant voces hominumque canumque
Lunaque nocturnos alta regebat equos :
hanc ego suspiciens et ad hanc Capitolia cernens
quae nostro frustra juncta fuere Lari,
"Numina vicinis habitantia sedibus, inquam,
jamque oculis numquam templa videnda meis
dique relinquendi quos urbs habet alta Quirini,
este salutati tempus in omne mihi !
Et quamquam sero clipeum post vulnera sumo,
attamen hanc odiis exonerate fugam

caelestique viro quis me deceperit error
dicite, pro culpa ne scelus esse putet,
ut quod vos scitis, poenae quoque sentiat auctor :
placato possum non miser esse deo."
Hac prece adoravi superos ego, pluribus uxor
singultu medios impediente sonos.
Illa etiam ante Lares passis adstrata capillis
contigit extinctos ore tremente focos
multaque in aversos effudit verba Penates
pro deplorato non valitura viro.
Jamque morae spatium nox praecipitata negabat
versaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.
Quid facerem ? Blando patriae retinebar amore,
ultima sed jussae nox erat illa fugae.
A ! quotiens aliquo dixi properante : "Quid urges ?
Vel quo festinas ire, vel unde, vide."
A ! quotiens certam me sum mentitus habere
horam propositae quae foret apta viae.
Ter limen tetigi, ter sum revocatus et ipse
indulgens animo pes mihi tardus erat.
Saepe "vale" dicto rursus sum multa locutus
et quasi discedens oscula summa dedi.
Saepe eadem mandata dedi meque ipse fefelli
respiciens oculis pignora cara meis.
Denique : "Quid propero ? Scythia est quo mittimur, inquam,
Roma relinquenda est : utraque justa mora.
Uxor in aeternum vivo mihi viva negatur
et domus et fidae dulcia membra domus,
quosque ego dilexi fraterno more sodales.
O mihi Thesea pectora juncta fide !
Dum licet, amplectar ; numquam fortasse licebit
amplius ; in lucro est quae datur hora mihi."
Nec mora, sermonis verba imperfecta relinquo
complectens animo proxima quaeque meo.
Dum loquor et flemus, caelo nitidissimus alto
stella gravis nobis Lucifer ortus erat.
Dividor haud aliter, quam si mea membra relinquam
et pars abrumpi corpore visa suo est.
Sic doluit Mettus, tunc cum in contraria versos
ultores habuit proditionis equos.
Tum vero exoritur clamor gemitusque meorum
et feriunt maestae pectora nuda manus ;
tum vero conjunx umeris abeuntis inhaerens
miscuit haec lacrimis tristia verba meis :
"Non potes avelli ; simul hinc, simul ibimus, inquit,
te sequar et conjunx exulis exul ero.
Et mihi facta via est, et me capit ultima tellus :
accedam profugae sarcina parva rati.
Te jubet e patria discedere Caesaris ira,
me pietas : pietas haec mihi Caesar erit."
Talia temptabat, sicut temptaverat ante,
vixque dedit victas utilitate manus.
Egredior, sive illud erat sine funere ferri,
squalidus, inmissis hirta per ora comis.
Illa dolore amens tenebris narratur obortis
semianimis media procubuisse domo ;
utque resurrexit foedatis pulvere turpi
crinibus et gelida membra levavit humo,

se modo, desertos modo complorasse Penates,
nomen et erepti saepe vocasse viri,
nec gemuisse minus quam si nataeque virique
vidisset structos corpus habere rogos,
et voluisse mori, moriendo ponere sensus,
respectuque tamen non periisse mei.
Vivat et absentem, quoniam sic fata tulerunt,
vivat ut auxilio sublevet usque suo !

T1_4

Tingitur oceano custos Erymanthidos ursae
aequoreasque suo sidere turbat aquas ;
nos tamen Ionium non nostra findimus aequor
sponte, sed audaces cogimur esse metu.
Me miserum ! Quantis increscunt aequora ventis,
erutaque ex imis fervet harena vadis !
Monte nec inferior prorae puppive recurvae
insilit et pictos verberat unda deos.
Pinea texta sonant pulsu, stridore rudentes,
ingemit et nostris ipsa carina malis.
Navita confessus gelidum pallore timorem,
jam sequitur victus, non regit arte ratem
utque parum validus non proficientia rector
cervicis rigidae frena remittit equo,
sic, non quo voluit, sed quo rapit impetus undae,
aurigam video vela dedisse rati.
Quod nisi mutatas emiserit Aeolus auras,
in loca jam nobis non adeunda ferar.
Nam procul Illyriis laeva de parte relictis
interdicta mihi cernitur Italia.
Desinat in vetitas, quaeso, contendere terras,
et mecum magno pareat aura deo !
Dum loquor, et timeo pariter cupioque repelli,
increpuit quantis viribus unda latus !
Parcite, caerulei, vos parcite numina ponti,
infestumque mihi sit satis esse Jovem !
Vos animam saevae fessam subducite morti,
si modo, qui periit, non periisse potest !

T1_5

O mihi post nullos umquam memorande sodales,
et cui praecipue sors mea visa sua est,
attonitum qui me, memini, carissime, primus
ausus es adloquio sustinuisse tuo,
qui mihi consilium vivendi mite dedisti,
cum foret in misero pectore mortis amor,
scis bene cui dicam positis pro nomine signis,
officium nec te fallit, amice, tuum.
Haec mihi semper erunt imis infixa medullis
perpetuusque animae debitor hujus ero,
spiritus in vacuas prius hic tenuandus in auras
ibit et in tepido deseret ossa rogo
quam subeant animo meritorum oblivia nostro
et longa pietas excidat ista die.
Di tibi sint faciles, et opis nullius egentem
fortunam praestent dissimilemque meae !

Si tamen haec navis vento ferretur amico,
ignoraretur forsitan ista fides :
Thesea Pirithous non tam sensisset amicum,
si non infernas vivus adisset aquas ;
ut foret exemplum veri Phoceus amoris,
fecerunt furiae, tristis Oresta, tuae ;
si non Euryalus Rutulos cecidisset in hostes,
Hyrtacidae Nisi gloria nulla foret.
Scilicet ut flavum spectatur in ignibus aurum,
tempore sic duro est inspicienda fides.
Dum juvat et vultu ridet Fortuna sereno,
indelibatas cuncta sequuntur opes ;
at simul intonuit, fugiunt nec noscitur ulli
agminibus comitum qui modo cinctus erat ;
atque haec exemplis quondam collecta priorum
nunc mihi sunt propriis cognita vera malis.
Vix duo tresve mihi de tot superestis amici ;
cetera Fortunae, non mea turba fuit.
Quo magis, o pauci, rebus succurrite laesis,
et date naufragio litora tuta meo ;
neve metu falso nimium trepidate timentes
hac offendatur ne pietate deus.
Saepe fidem adversis etiam laudavit in armis
inque suis amat hanc Caesar, in hoste probat.
Causa mea est melior, qui non contraria fovi
arma, sed hanc merui simplicitate fugam.
Invigiles igitur nostris pro casibus oro,
deminui siqua numinis ira potest.
Scire meos casus siquis desiderat omnes,
plus quam quod fieri res sinit, ille petit.
Tot mala sum passus quot in aethere sidera lucent
parvaque quot siccus corpora pulvis habet ;
multaque credibili tulimus majora ratamque,
quamvis acciderint, non habitura fidem ;
pars etiam quaedam mecum moriatur oportet
meque velim possit dissimulante tegi.
Si vox infragilis, pectus mihi firmius aere
pluraque cum linguis pluribus ora forent,
non tamen idcirco complecterer omnia verbis
materia vires exsuperante meas.
Pro duce Neritio docti, mala nostra, poetae,
scribite : Neritio nam mala plura tuli.
Ille brevi spatio multis erravit in annis
inter Dulichias Iliacasque domos :
nos freta sideribus totis distantia mensos
detulit in Geticos Caesaris ira sinus.
Ille habuit fidamque manum sociosque fideles ;
me profugum comites deseruere mei.
Ille suam laetus patriam victorque petebat ;
a patria fugi victus et exul ego ;
nec mihi Dulichium domus est Ithaceve Samosve,
poena quibus non est grandis abesse locis,
sed quae de septem totum circumspicit orbem
montibus, imperii Roma deumque locus.
Illi corpus erat durum patiensque laborum,
invalidae vires ingenuaeque mihi.
Ille erat assidue saevis agitatus in armis ;
adsuetus studiis mollibus ipse fui.

Me deus oppressit, nullo mala nostra levante ;
   bellatrix illi diva ferebat opem.
Cumque minor Jove sit tumidis qui regnat in undis,
   illum Neptuni, me Jovis ira premit.
Adde quod illius pars maxima ficta laborum ;
   ponitur in nostris fabula nulla malis.
Denique quaesitos tetigit tamen ille Penates,
   quaeque diu petiit, contigit arva tamen ;
at mihi perpetuo patria tellure carendum,
   ni fuerit laesi mollior ira dei.

T1_6

Nec tantum Clario est Lyde dilecta poetae
   nec tantum Coo Bittis amata suo est,
pectoribus quantum tu nostris, uxor, inhaeres,
   digna minus misero, non meliore viro.
Te mea subposita veluti trabe fulta ruina est ;
   si quid adhuc ego sum, muneris omne tui est.
Tu facis ut spolium non sim nec nuder ab illis
   naufragii tabulas qui petiere mei.
Utque rapax stimulante fame cupidusque cruoris
   incustoditum captat ovile lupus,
aut ut edax vultur corpus circumspicit ecquod
   sub nulla positum cernere possit humo,
sic mea nescio quis, rebus male fidus acerbis,
   in bona venturus, si paterere, fuit.
Hunc tua per fortis virtus summovit amicos,
   nulla quibus reddi gratia digna potest.
Ergo quam misero, tam vero teste probaris,
   hic aliquod pondus si modo testis habet.
Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor
   aut comes extincto Laodamia viro.
Tu si Maeonium vatem sortita fuisses,
   Penelopes esset fama secunda tuae,
sive tibi hoc debes, nullo pia facta magistro,
   cumque nova mores sunt tibi luce dati,
femina seu princeps omnes tibi culta per annos
   te docet exemplum conjugis esse bonae,
adsimilemque sui longa adsuetudine fecit,
   grandia si parvis adsimilare licet.
Ei mihi, non magnas quod habent mea carmina vires,
   nostraque sunt meritis ora minora tuis.
Si quid et in nobis vivi fuit ante vigoris,
   exstinctum longis occidit omne malis !
Prima locum sanctas heroidas inter haberes,
   prima bonis animi conspicerere tui.
Quantumcumque tamen praeconia nostra valebunt,
   carminibus vives tempus in omne meis.

T1_7

Si quis habes nostri similes in imagine vultus,
   deme meis hederas, Bacchica serta, comis.
Ista decent laetos felicia signa poetas :
   temporibus non est apta corona meis.
Hoc tibi dissimula, senti tamen, optime, dici,
   in digito qui me fersque refersque tuo

7 effigiemque meam fulvo complexus in auro
8 cara relegati, quae potes, ora vides.
9 Quae quotiens spectas, subeat tibi dicere forsan :
10 "Quam procul a nobis Naso sodalis abest !"
11 Grata tua est pietas, sed carmina major imago
12 sunt mea quae mando qualiacumque legas,
13 carmina mutatas hominum dicentia formas,
14 infelix domini quod fuga rupit opus.
15 Haec ego discedens, sicut bene multa meorum,
16 ipse mea posui maestus in igne manu ;
17 utque cremasse suum fertur sub stipite natum
18 Thestias, et melior matre fuisse soror,
19 sic ego non meritos, mecum peritura, libellos
20 imposui rapidis, viscera nostra, rogis,
21 vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus,
22 vel quod adhuc crescens et rude carmen erat.
23 Quae quoniam non sunt penitus sublata, sed extant
24 (pluribus exemplis scripta fuisse reor),
25 nunc precor ut vivant et non ignava legentem
26 otia delectent admoneantque mei.
27 Nec tamen illa legi poterunt patienter ab ullo,
28 nesciet his summam siquis abesse manum ;
29 ablatum mediis opus est incudibus illud
30 defuit et coeptis ultima lima meis,
31 et veniam pro laude peto, laudatus abunde,
32 non fastiditus si tibi, lector, ero.
33 Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli
34 si praeponendos esse putabis, habe :
35 "Orba parente suo quicumque volumina tangis,
36 his saltem vestra detur in urbe locus ;
37 quoque magis faveas, haec non sunt edita ab ipso,
38 sed quasi de domini funere rapta sui.
39 Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
40 emendaturus, si licuisset, eram."

T1_8 v.1 In caput alta suum labentur ab aequore retro
2 flumina, conversis Solque recurret equis,
3 terra feret stellas, caelum findetur aratro,
4 unda dabit flammas, et dabit ignis aquas,
5 omnia naturae praepostera legibus ibunt,
6 parsque suum mundi nulla tenebit iter,
7 omnia jam fient, fieri quae posse negabam
8 et nihil est de quo non sit habenda fides.
9 Haec ego vaticinor, quia sum deceptus ab illo
10 laturum misero quem mihi rebar opem.
11 Tantane te, fallax, cepere oblivia nostri,
12 adflictumque fuit tantus adire timor,
13 ut neque respiceres nec solarere jacentem,
14 dure, neque exequias prosequerere meas ?
15 Illud amicitiae sanctum et venerabile nomen
16 re tibi pro vili sub pedibusque jacet ?
17 Quid fuit, ingenti prostratum mole sodalem
18 visere et adloquii parte levare tui
19 inque meos si non lacrimam demittere casus,
20 pauca tamen ficto verba dolore pati
21 idque, quod ignoti faciunt, vale dicere saltem,

22 et vocem populi publicaque ora sequi,
23 denique lugubres vultus numquamque videndos
24 cernere supremo dum licuitque die
25 dicendumque semel toto non amplius aevo
26 accipere et parili reddere voce "vale" ?
27 At fecere alii nullo mihi foedere juncti
28 et lacrimas animi signa dedere sui.
29 Quid, nisi convictu causisque valentibus essem
30 temporis et longi junctus amore tibi ?
31 Quid, nisi tot lusus et tot mea seria nosses,
32 tot nossem lusus seriaque ipse tua ?
33 Quid, si dumtaxat Romae mihi cognitus esses,
34 adscitus totiens in genus omne loci ?
35 Cunctane in aequoreos abierunt irrita ventos ?
36 Cunctane Lethaeis mersa feruntur aquis ?
37 Non ego te genitum placida reor urbe Quirini,
38 urbe meo quae jam non adeunda pede est,
39 sed scopulis, Ponti quos haec habet ora sinistri,
40 inque feris Scythiae Sarmaticisque jugis ;
41 et tua sunt silicis circum praecordia venae,
42 et rigidum ferri semina pectus habet ;
43 quaeque tibi quondam tenero ducenda palato
44 plena dedit nutrix ubera, tigris erat.
45 Aut mala nostra minus quam nunc aliena putares,
46 duritiaeque mihi non agerere reus.
47 Sed quoniam accedit fatalibus hoc quoque damnis,
48 ut careant numeris tempora prima suis,
49 effice peccati ne sim memor hujus et illo
50 officium laudem, quo queror, ore tuum.

T1_9 v.1 Detur inoffenso vitae tibi tangere metam
2 qui legis hoc nobis non inimicus opus,
3 atque utinam pro te possint mea vota valere,
4 quae pro me duros non tetigere deos !
5 Donec eris sospes, multos numerabis amicos :
6 tempora si fuerint nubila, solus eris.
7 Aspicis ut veniant ad candida tecta columbae,
8 accipiat nullas sordida turris aves.
9 Horrea formicae tendunt ad inania numquam ;
10 nullus ad amissas ibit amicus opes.
11 Utque comes radios per solis euntibus umbra est,
12 cum latet hic pressus nubibus, illa fugit,
13 mobile sic sequitur Fortunae lumina vulgus,
14 quae simul inducta nocte teguntur, abit.
15 Haec precor ut semper possint tibi falsa videri ;
16 sunt tamen eventu vera fatenda meo.
17 Dum stetimus, turbae quantum satis esset, habebat
18 nota quidem, sed non ambitiosa domus ;
19 at simul impulsa est, omnes timuere ruinam
20 cautaque communi terga dedere fugae.
21 Saeva neque admiror metuunt si fulmina quorum
22 ignibus adflari proxima quaeque solent.
23 Sed tamen in duris remanentem rebus amicum
24 quamlibet inviso Caesar in hoste probat
25 nec solet irasci (neque enim moderatior alter)
26 cum quis in adversis, si quid amavit, amat.

De comite Argolici postquam cognovit Orestae
narratur Pyladen ipse probasse Thoas ;
quae fuit Actoridae cum magno semper Achille,
laudari solita est Hectoris ore fides ;
quod pius ad Manes Theseus comes iret amico,
Tartareum dicunt indoluisse deum ;
Euryali Nisique fide tibi, Turne, relata
credibile est lacrimis inmaduisse genas.
Est etiam in miseris pietas et in hoste probatur.
Ei mihi, quam paucos haec mea dicta movent !
Is status, haec rerum nunc est fortuna mearum
debeat ut lacrimis nullus adesse modus.
At mea sunt, proprio quamvis maestissima casu,
pectora processu facta serena tuo.
Hoc ego venturum jam tum, carissime, vidi,
ferret adhuc istam cum minor aura ratem.
Sive aliquod morum seu vitae labe carentis
est pretium, nemo pluris emendus erat ;
sive per ingenuas aliquis caput extulit artes,
quaelibet eloquio fit bona causa tuo.
His ego commotus dixi tibi protinus ipsi :
"Scena manet dotes grandis, amice, tuas."
Haec mihi non ovium fibrae tonitrusve sinistri
linguave servatae pennave dixit avis.
Augurium ratio est et conjectura futuri ;
hac divinavi notitiamque tuli.
Quae quoniam vera est, tota tibi mente mihique
gratulor ingenium non latuisse tuum.
At nostrum tenebris utinam latuisset in imis !
Expediit studio lumen abesse meo,
utque tibi prosunt artes, facunde, severae,
dissimiles illis sic nocuere mihi.
Vita tamen tibi nota mea est ; scis artibus illis
auctoris mores abstinuisse sui ;
scis vetus hoc juveni lusum mihi carmen et istos,
ut non laudandos, sic tamen esse jocos.
Ergo, ut defendi nullo mea posse colore,
sic excusari crimina posse puto.
Qua potes, excusa nec amici desere causam :
quo bene coepisti, sic bene semper eas.

T1_10

Est mihi, sitque precor, flavae tutela Minervae,
navis et a picta casside nomen habet.
Sive opus est velis, minimam bene currit ad auram ;
sive opus est remo, remige carpit iter.
Nec comites volucri contenta est vincere cursu ;
occupat egressas quamlibet ante rates.
Et patitur fluctus fertque adsilientia longe
aequora nec saevis victa madescit aquis.
Illa Corinthiacis primum mihi cognita Cenchris
fida manet trepidae duxque comesque fugae ;
perque tot eventus et iniquis concita ventis
aequora Palladio numine tuta fuit.
Nunc quoque tuta, precor, vasti secet ostia Ponti,
quasque petit, Getici litoris intret aquas.
Quae simul Aeoliae mare me deduxit in Helles

et longum tenui limite fecit iter,
fleximus in laevum cursus et ab Hectoris urbe
venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
Inde levi vento, Zerynthia litora nacta,
Threiciam tetigit fessa carina Samon ;
saltus ab hac contra brevis est Tempyra petenti.
Hac dominum tenus est illa secuta suum ;
nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos.
Hellespontiacas illa relegit aquas
Dardaniamque petit auctoris nomen habentem
et te, ruricola Lampsace tuta deo,
quodque per angustas vectae male virginis undas
Seston Abydena separat urbe fretum,
hincque Propontiacis haerentem Cyzicon oris,
Cyzicon, Haemoniae nobile gentis opus,
quaeque tenent Ponti Byzantia litora fauces :
hic locus est gemini janua vasta maris.
Hanc precor evincat propulsaque flatibus Austri
transeat instabilis strenua Cyaneas
Thyniacosque sinus et ab his per Apollinis urbem
arta sub Anchiali moenia tendat iter.
Inde Mesembriacos portus et Odeson et arces
praetereat dictas nomine, Bacche, tuo,
et quos Alcathoi memorant e moenibus ortos
sedibus his profugos constituisse Larem ;
a quibus adveniat Miletida sospes ad urbem,
offensi quo me detulit ira dei !
Haec si contigerint, meritae cadet agna Minervae ;
non facit ad nostras hostia major opes.
Vos quoque, Tyndaridae, quos haec colit insula fratres,
mite, precor, duplici numen adesse viae !
Altera namque parat Symplegadas ire per artas,
scindere Bistonias altera puppis aquas.
Vos facite ut ventos, loca cum diversa petamus,
illa suos habeat, nec minus illa suos !

T1_11

Littera quaecumque est toto tibi lecta libello,
est mihi sollicito tempore facta viae.
Aut haec me, gelido tremerem cum mense Decembri,
scribentem mediis Hadria vidit aquis,
aut, postquam bimarem cursu superavimus Isthmon
alteraque est nostrae sumpta carina fugae.
Quod facerem versus inter fera murmura ponti,
Cycladas Aegaeas obstupuisse puto.
Ipse ego nunc miror tantis animique marisque
fluctibus ingenium non cecidisse meum.
Seu stupor huic studio sive est insania nomen,
omnis ab hac cura cura levata mea est.
Saepe ego nimbosis dubius jactabar ab Haedis,
saepe minax Steropes sidere pontus erat,
fuscabatque diem custos Atlantidos Ursae,
aut Hyadas seris hauserat Auster aquis ;
saepe maris pars intus erat : tamen ipse trementi
carmina ducebam qualiacumque manu.
Nunc quoque contenti stridunt Aquilone rudentes,
inque modum cumuli concava surgit aqua.

Ipse gubernator tollens ad sidera palmas
   exposcit votis inmemor artis opem.
Quocumque aspexi, nihil est nisi mortis imago,
   quam dubia timeo mente timensque precor.
Attigero portum, portu terrebor ab ipso :
   plus habet infesta terra timoris aqua.
Nam simul insidiis hominum pelagique laboro
   et faciunt geminos ensis et unda metus :
ille meo vereor ne speret sanguine praedam,
   haec titulum nostrae mortis habere velit.
Barbara pars laeva est avidaeque adsueta rapinae,
   quam cruor et caedes bellaque semper habent,
cumque sit hibernis agitatum fluctibus aequor,
   pectora sunt ipso turbidiora mari.
Quo magis his debes ignoscere, candide lector,
   si spe sunt, ut sunt, inferiora tua.
Non haec in nostris, ut quondam, scripsimus hortis,
   nec, consuete, meum, lectule, corpus habes.
Jactor in indomito brumali luce profundo ;
   ipsaque caeruleis charta feritur aquis.
Improba pugnat hiems indignaturque quod ausim
   scribere se rigidas incutiente minas.
Vincat hiems hominem ; sed eodem tempore, quaeso,
   ipse modum statuam carminis, illa sui !

T2_1

Quid mihi vobiscum est, infelix cura, libelli,
   ingenio perii qui miser ipse meo ?
Cur modo damnatas repeto, mea crimina, Musas ?
   An semel est poenam commeruisse parum ?
Carmina fecerunt, ut me cognoscere vellet
   omine non fausto femina virque meo :
carmina fecerunt ut me moresque notaret
   jam demi jussa Caesar ab Arte meos.
Deme mihi studium, vitae quoque crimina demes.
   Acceptum refero versibus esse nocens.
Hoc pretium curae vigilatorumque laborum
   cepimus : ingenio est poena reperta meo.
Si saperem, doctas odissem jure sorores,
   numina cultori perniciosa suo.
At nunc (tanta meo comes est insania morbo !)
   saxa malum refero rursus ad ista pedem,
scilicet ut victus repetit gladiator arenam
   et redit in tumidas naufraga puppis aquas.
Forsitan, ut quondam Teuthrantia regna tenenti,
   sic mihi res eadem vulnus opemque feret,
Musaque, quam movit, motam quoque leniet iram :
   exorant magnos carmina saepe deos.
Ipse quoque Ausonias Caesar matresque nurusque
   carmina turrigerae dicere jussit Opi ;
jusserat et Phoebo dici quo tempore ludos
   fecit quos aetas aspicit una semel.
His, precor, exemplis tua nunc, mitissime Caesar,
   fiat ab ingenio mollior ira meo.
Illa quidem justa est, nec me meruisse negabo

(non adeo nostro fugit ab ore pudor),
sed, nisi peccassem, quid tu concedere posses ?
Materiam veniae sors tibi nostra dedit.
Si, quotiens peccant homines, sua fulmina mittat
Juppiter, exiguo tempore inermis erit.
Nunc ubi detonuit strepituque exterruit orbem,
purum discussis aera reddit aquis.
Jure igitur genitorque deum rectorque vocatur,
jure capax mundus nil Jove majus habet.
Tu quoque, cum patriae rector dicare paterque,
utere more dei nomen habentis idem.
Idque facis nec te quisquam moderatius umquam
imperii potuit frena tenere sui.
Tu veniam parti superatae saepe dedisti,
non concessurus quam tibi victor erat.
Divitiis etiam multos et honoribus auctos
vidi qui tulerant in caput arma tuum ;
quaeque dies bellum, belli tibi sustulit iram ;
parsque simul templis utraque dona tulit ;
utque tuus gaudet miles, quod vicerit hostem,
sic victum cur se gaudeat hostis habet.
Causa mea est melior, qui nec contraria dicor
arma nec hostiles esse secutus opes.
Per mare, per terras, per tertia numina juro,
per te, praesentem conspicuumque deum,
hunc animum favisse tibi, vir maxime, meque,
qua sola potui, mente fuisse tuum.
Optavi peteres caelestia sidera tarde
parsque fui turbae parva precantis idem ;
et pia tura dedi pro te cumque omnibus unus
ipse quoque adjuvi publica vota meis.
Quid referam libros illos quoque, crimina nostra,
mille locis plenos nominis esse tui ?
Inspice majus opus, quod adhuc sine fine tenetur,
in non credendos corpora versa modos :
invenies vestri praeconia nominis illic,
invenies animi pignora multa mei.
Non tua carminibus major fit gloria nec quo,
ut major fiat, crescere possit, habet.
Fama Jovi superest : tamen hunc sua facta referri
et se materiam carminis esse juvat,
cumque Gigantei memorantur proelia belli,
credibile est laetum laudibus esse suis.
Te celebrant alii quanto decet ore tuasque
ingenio laudes uberiore canunt.
Sed tamen, ut fuso taurorum sanguine centum,
sic capitur minimo turis honore deus.
A ! ferus et nobis crudelior omnibus hostis,
delicias legit qui tibi cumque meas,
carmina ne nostris quae te venerantia libris
judicio possint candidiore legi.
Esse sed irato quis te mihi posset amicus ?
Vix tunc ipse mihi non inimicus eram.
Cum coepit quassata domus subsidere, partes
in proclinatas omne recumbit onus ;
cunctaque fortuna rimam faciente dehiscunt,
ipsa suoque eadem pondere tracta ruunt.
Ergo hominum quaesitum odium mihi carmine, quosque

debuit, est vultus turba secuta tuos.
At, memini, vitamque meam moresque probabas
illo, quem dederas, praetereuntis equo.
Quod si non prodest et honesti gratia nulla
redditur, at nullum crimen adeptus eram.
Nec male commissa est nobis fortuna reorum,
lisque decem deciens inspicienda viris.
Res quoque privatas statui sine crimine judex,
deque mea fassa est pars quoque victa fide.
Me miserum ! potui, si non extrema nocerent,
judicio tutus non semel esse tuo.
Ultima me perdunt imoque sub aequore mergit
incolumem totiens una procella ratem,
nec mihi pars nocuit de gurgite parva, sed omnes
pressere hoc fluctus Oceanusque caput.
Cur aliquid vidi ? cur noxia lumina feci ?
Cur imprudenti cognita culpa mihi ?
Inscius Actaeon vidit sine veste Dianam :
praeda fuit canibus non minus ille suis ;
scilicet in superis etiam fortuna luenda est
nec veniam laeso numine casus habet.
Illa nostra die, qua me malus abstulit error,
parva quidem periit, sed sine labe domus,
sic quoque parva tamen, patrio dicatur ut aevo
clara nec ullius nobilitate minor,
et neque divitiis nec paupertate notanda,
unde sit in neutrum conspiciendus eques.
Sit quoque nostra domus vel censu parva vel ortu,
ingenio certe non latet illa meo.
Quo videar quamvis nimium juvenaliter usus,
grande tamen toto nomen ab orbe fero
turbaque doctorum Nasonem novit et audet
non fastiditis adnumerare viris.
Corruit haec igitur Musis accepta, sub uno,
sed non exiguo crimine lapsa domus ;
atque ea sic lapsa est ut surgere, si modo laesi
ematuruerit Caesaris ira, queat.
Cujus in eventu poenae clementia tanta est
venerit ut nostro lenior illa metu.
Vita data est citraque necem tua constitit ira,
o princeps parce viribus use tuis.
Insuper accedunt te non adimente paternae,
tamquam vita parum muneris esset, opes.
Nec mea decreto damnasti facta senatus
nec mea selecto judice jussa fuga est ;
tristibus invectus verbis (ita principe dignum)
ultus es offensas, ut decet, ipse tuas.
Adde quod edictum, quamvis immite minaxque,
attamen in poenae nomine lene fuit :
quippe relegatus, non exul dicor in illo
privaque fortunae sunt ibi verba meae.
Nulla quidem sano gravior mentisque potenti
poena est quam tanto displicuisse viro,
sed solet interdum fieri placabile numen ;
nube solet pulsa candidus ire dies.
Vidi ego pampineis oneratam vitibus ulmum
quae fuerat saevi fulmine tacta Jovis.
Ipse licet sperare vetes, sperabimus usque,

hoc unum fieri te prohibente potest.
Spes mihi magna subit, cum te, mitissime princeps,
spes mihi, respicio cum mea facta, cadit.
Ac veluti ventis agitantibus aera non est
aequalis rabies continuusque furor,
sed modo subsidunt intermissique silescunt
vimque putes illos deposuisse suam,
sic abeunt redeuntque mei variantque timores
et spem placandi dantque negantque tui.
Per Superos igitur qui dent tibi longa dabuntque
tempora, Romanum si modo nomen amant,
per patriam quae te tuta et secura parente est,
cujus, ut in populo, pars ego nuper eram,
sic tibi, quem semper factis animoque mereris,
reddatur gratae debitus Urbis amor !
Livia sic tecum sociales compleat annos !
Quae, nisi te, nullo conjuge digna fuit,
quae si non esset, caelebs te vita deceret,
nullaque, cui posses esse maritus, erat.
Sospite sit tecum natus quoque sospes et olim
inperium regat hoc cum seniore senex !
Ut faciuntque tui, sidus juvenale, nepotes,
per tua perque sui facta parentis eant !
Sic adsueta tuis semper Victoria castris
nunc quoque se praestet notaque signa petat,
Ausoniumque ducem solitis circumvolet alis,
ponat et in nitida laurea serta coma,
per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas,
auspicium cui das grande deosque tuos,
dimidioque tui praesens et respicis urbem,
dimidio procul es saevaque bella geris
hic tibi sic redeat superato victor ab hoste
inque coronatis fulgeat altus equis !
Parce, precor, fulmenque tuum, fera tela, reconde,
heu ! nimium misero cognita tela mihi.
Parce, pater patriae, nec nominis immemor hujus
olim placandi spem mihi tolle tui !
Non precor ut redeam, quamvis majora petitis
credibile est magnos saepe dedisse deos ;
mitius exilium si das propiusque roganti,
pars erit ex poena magna levata mea.
Ultima perpetior medios ejectus in hostes,
nec quisquam patria longius exul abest.
Solus ad egressus missus septemplicis Histri
Parrhasiae gelido virginis axe premor.
Ciziges et Colchi Metereaque turba Getaeque
Danuvii mediis vix prohibentur aquis.
Cumque alii causa tibi sint graviore fugati,
ulterior nulli quam mihi terra data est ;
longius hac nihil est, nisi tantum frigus et hostes,
et maris adstricto quae coit unda gelu.
Hactenus Euxini pars est Romana sinistri,
proxima Bastarnae Sauromataeque tenent ;
haec est Ausonio sub jure novissima vixque
haeret in inperii margine terra tui.
Unde precor supplex ut nos in tuta releges,
ne sit cum patria pax quoque adempta mihi,
ne timeam gentes, quas non bene summovet Hister,

neve tuus possim civis ab hoste capi ;
fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum
Caesaribus salvis barbara vincla pati.
Perdiderint cum me duo crimina, carmen et error,
alterius facti culpa silenda mihi :
nam non sum tanti renovem ut tua vulnera, Caesar,
quem nimio plus est indoluisse semel.
Altera pars superest qua turpi carmine factus
arguor obsceni doctor adulterii.
Fas ergo est aliqua caelestia pectora falli,
et sunt notitia multa minora tua.
Utque deos caelumque simul sublime tuenti
non vacat exiguis rebus adesse Jovi,
de te pendentem sic dum circumspicis orbem,
effugiunt curas inferiora tuas.
Scilicet imperii princeps statione relicta
imparibus legeres carmina facta modis ?
Non ea te moles Romani nominis urget,
inque tuis umeris tam leve fertur onus
lusibus ut possis advertere numen ineptis,
excutiasque oculis otia nostra tuis.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda ;
Rhaetica nunc praebent Thraciaque arma metum ;
nunc petit Armenius pacem ; nunc porrigit arcus
Parthus eques timida captaque signa manu ;
nunc te prole tua juvenem Germania sentit
bellaque pro magno Caesare Caesar obit.
Denique, ut in tanto quantum non extitit umquam
corpore, pars nulla est quae labet inperii.
Urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum
et morum, similes quos cupis esse tuis.
Non tibi contingunt quae gentibus otia praestas,
bellaque cum multis inrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum,
te numquam nostros evoluisse jocos ?
At si, quod mallem, vacuum tibi forte fuisset,
nullum legisses crimen in Arte mea.
Illa quidem fateor frontis non esse severae
scripta nec a tanto principe digna legi ;
non tamen idcirco legum contraria jussis
sunt ea Romanas erudiuntque nurus.
Neve quibus scribam possis dubitare libellos,
quattuor hos versus e tribus unus habet :
"Este procul, vittae tenues, insigne pudoris,
quaeque tegis medios instita longa pedes !
Nil nisi legitimum concessaque furta canemus,
inque meo nullum carmine crimen erit."
Ecquid ab hac omnes rigide summovimus Arte,
quas stola contingi vittaque sumpta vetat ?
- At matrona potest alienis artibus uti,
quoque trahat, quamvis non doceatur, habet-.
Nil igitur matrona legat, quia carmine ab omni
ad delinquendum doctior esse potest.
Quodcumque attigerit, si qua est studiosa sinistri,
ad vitium mores instruet inde suos :
sumpserit Annales (nihil est hirsutius illis),
facta sit unde parens Ilia nempe leget ;
sumpserit "Aeneadum genetrix" ubi prima, requiret

Aeneadum genetrix unde sit alma Venus.
Persequar inferius, modo si licet ordine ferri,
posse nocere animis carminis omne genus ;
non tamen idcirco crimen liber omnis habebit :
nil prodest quod non laedere possit idem.
Igne quid utilius ? Si quis tamen urere tecta
comparat, audaces instruit igne manus ;
eripit interdum, modo dat medicina salutem ;
quaeque juvet monstrat quaeque sit herba nocens.
Et latro et cautus praecingitur ense viator :
ille sed insidias, hic sibi portat opem ;
discitur innocuas ut agat facundia causas :
protegit haec sontes, inmeritosque premit.
Sic igitur carmen, recta si mente legatur,
constabit nulli posse nocere meum.
"At quasdam vitio." Quicumque hoc concipit, errat,
et nimium scriptis arrogat ille meis.
Ut tamen hoc fatear, ludi quoque semina praebent
nequitiae : tolli tota theatra jube !
Peccandi causam multis quam saepe dederunt,
Martia cum durum sternit harena solum.
Tollatur Circus : non tuta licentia Circi est.
Hic sedet ignoto juncta puella viro.
Cum quaedam spatientur in hoc ut amator eodem
conveniat, quare porticus ulla patet ?
Quis locus est templis augustior ? haec quoque vitet,
in culpam siqua est ingeniosa suam !
Cum steterit Jovis aede, Jovis succurret in aede
quam multas matres fecerit ille deus.
Proxima adoranti Junonis templa subibit
paelicibus multis hanc doluisse deam.
Pallade conspecta, natum de crimine virgo
sustulerit quare quaeret Erichthonium.
Venerit in magni templum, tua munera, Martis :
stat Venus Ultori juncta, vir ante fores ;
Isidis aede sedens, cur hanc Saturnia quaeret
egerit Ionio Bosphorioque mari.
In Venerem Anchises, in Lunam Latmius heros,
in Cererem Iasion qui referatur erit.
Omnia perversas possunt corrumpere mentes :
stant tamen illa suis omnia tuta locis.
Et procul a scripta solis meretricibus Arte
summovet ingenuas pagina prima manus.
Quaecumque erupit, qua non sinit ire sacerdos,
protinus huic dempti criminis ipsa rea est.
Nec tamen est facinus versus evolvere molles ;
multa licet castae non facienda legant.
Saepe supercilii nudas matrona severi
et Veneris stantis ad genus omne videt ;
corpora Vestales oculi meretricia cernunt
nec domino poenae res ea causa fuit.
At cur in nostra nimia est lascivia Musa,
curve meus cuiquam suadet amare liber ?
Nil nisi peccatum manifestaque culpa fatenda est :
paenitet ingenii judiciique mei.
Cur non, Argolicis potius quae concidit armis,
vexata est iterum carmine Troja meo ?
Cur tacui Thebas et vulnera mutua fratrum

et septem portas sub duce quamque suo ?
Nec mihi materiam bellatrix Roma negabat,
et pius est patriae facta referre labor.
Denique, cum meritis inpleveris omnia, Caesar,
pars mihi de multis una canenda fuit ;
utque trahunt oculos radiantia lumina solis,
traxissent animum sic tua facta meum.
Arguor inmerito. Tenuis mihi campus aratur ;
illud erat magnae fertilitatis opus.
Non ideo debet pelago se credere, si qua
audet in exiguo ludere cumba lacu.
Forsan et hoc dubitem numeris levioribus aptus
sim satis, in parvos sufficiamque modos.
At si me jubeas domitos Jovis igne Gigantes
dicere, conantem debilitabit onus.
Divitis ingenii est inmania Caesaris acta
condere, materia ne superetur opus.
Et tamen ausus eram, sed detractare videbar,
quodque nefas, damno viribus esse tuis.
Ad leve rursus opus, juvenalia carmina, veni
et falso movi pectus amore meum.
Non equidem vellem, sed me mea fata trahebant,
inque meas poenas ingeniosus eram.
Et mihi, quid didici ? cur me docuere parentes
litteraque est oculos ulla morata meos ?
Haec tibi me invisum lascivia fecit ob Artes
quas ratus es vetitos sollicitare toros.
Sed neque me nuptae didicerunt furta magistro,
quodque parum novit, nemo docere potest.
Sic ego delicias et mollia carmina feci,
strinxerit ut nomen fabula nulla meum ;
nec quisquam est adeo media de plebe maritus
ut dubius vitio sit pater ille meo.
Crede mihi, distant mores a carmine nostro
(vita verecunda est, Musa jocosa mea)
magnaque pars mendax operum est et ficta meorum :
plus sibi permisit compositore suo.
Nec liber indicium est animi, sed honesta voluntas
plurima mulcendis auribus apta ferens.
Accius esset atrox, conviva Terentius esset,
essent pugnaces qui fera bella canunt.
Denique composui teneros non solus amores :
composito poenas solus amore dedi.
Quid nisi cum multo Venerem confundere vino
praecepit lyrici Teia Musa senis ?
Lesbia quid docuit Sappho nisi amare puellas ?
Tuta tamen Sappho, tutus et ille fuit.
Nec tibi, Battiade, nocuit quod saepe legenti
delicias versu fassus es ipse tuas.
Fabula jucundi nulla est sine amore Menandri,
et solet hic pueris virginibusque legi.
Ilias ipsa quid est aliud, nisi adultera de qua
inter amatorem pugna virumque fuit ?
Quid prius est illi flamma Briseidos utque
fecerit iratos rapta puella duces ?
Aut quid Odyssea est nisi femina propter amorem,
dum vir abest, multis una petita viris ?
Quis nisi Maeonides Venerem Martemque ligatos

narrat, in obsceno corpora prensa toro ?
Unde nisi indicio magni sciremus Homeri
hospitis igne duas incaluisse deas ?
Omne genus scripti gravitate tragoedia vincit :
haec quoque materiam semper amoris habet.
Num quid in Hippolyto nisi caecae flamma novercae ?
Nobilis est Canace fratris amore sui.
Quid ? non Tantalides agitante Cupidine currus
Pisaeam Phrygiis vexit eburnus equis ?
Tingeret ut ferrum natorum sanguine mater,
concitus a laeso fecit amore dolor.
Fecit amor subitas volucres cum paelice regem
quaeque suum luget nunc quoque mater Ityn.
Si non Aeropen frater sceleratus amasset,
aversos Solis non legeremus equos.
Impia nec tragicos tetigisset Scylla cothurnos,
ni patrium crinem desecuisset amor.
Qui legis Electran et egentem mentis Oresten,
Aegisthi crimen Tyndaridosque legis.
Nam quid de tetrico referam domitore Chimaerae,
quem leto fallax hospita paene dedit ?
Quid loquar Hermionen, quid te, Schoeneia virgo,
teque, Mycenaeo Phoebas amata duci ?
Quid Danaen Danaesque nurum matremque Lyaei
Haemonaque et noctes cui coiere duae ?
Quid Peliae generum, quid Thesea, quive Pelasgum
Iliacam tetigit de rate primus humum ?
Huc Iole Pyrrhique parens, huc Herculis uxor,
huc accedat Hylas Iliacusque puer.
Tempore deficiar, tragicos si persequar ignes,
vixque meus capiet nomina nuda liber.
Est et in obscenos commixta tragoedia risus,
multaque praeteriti verba pudoris habet.
Nec nocet auctori mollem qui fecit Achillem
infregisse suis fortia facta modis.
Junxit Aristides Milesia crimina secum,
pulsus Aristides nec tamen urbe sua est.
Nec qui descripsit corrumpi semina matrum,
Eubius, inpurae conditor historiae,
nec qui composuit nuper Sybaritica fugit,
nec qui concubitus non tacuere suos.
Suntque ea doctorum monumentis mixta virorum,
muneribusque ducum publica facta patent.
Neve peregrinis tantum defendar ab armis,
et Romanus habet multa jocosa liber,
utque suo Martem cecinit gravis Ennius ore,
Ennius ingenio maximus, arte rudis,
explicat ut causas rapidi Lucretius ignis,
casurumque triplex vaticinatur opus,
sic sua lascivo cantata est saepe Catullo
femina, cui falsum Lesbia nomen erat ;
nec contentus ea, multos vulgavit amores,
in quibus ipse suum fassus adulterium est.
Par fuit exigui similisque licentia Calvi,
detexit variis qui sua furta modis.
Quid referam Ticidae, quid Memmi carmen, apud quos
rebus adest nomen nominibusque pudor ?
Cinna quoque his comes est Cinnaque procacior Anser

et leve Cornifici parque Catonis opus,
et quorum libris modo dissimulata Perillae
nomine, nunc legitur dicta, Metelle, tuo.
Is quoque Phasiacas Argon qui duxit in undas,
non potuit Veneris furta tacere suae.
Nec minus Hortensi nec sunt minus improba Servi
carmina : quis dubitet nomina tanta sequi ?
Vertit Aristiden Sisenna nec obfuit illi
historiae turpis inseruisse jocos ;
non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
sed linguam nimio non tenuisse mero.
Credere juranti durum putat esse Tibullus,
sic etiam de se quod neget illa viro.
Fallere custodes idem docuisse fatetur
seque sua miserum nunc ait arte premi.
Saepe velut gemmam dominae signumve probaret,
per causam meminit se tetigisse manum.
Utque refert, digitis saepe est nutuque locutus
et tacitam mensae duxit in orbe notam,
et quibus e sucis abeat de corpore livor
inpresso fieri qui solet ore docet.
Denique ab incauto nimium petit ille marito
se quoque uti servet, peccet ut illa minus.
Scit cui latretur, cum solus obambulet ipse,
cui totiens clausas excreet ante fores,
multaque dat furti talis praecepta docetque
qua nuptae possint fallere ab arte viros ;
non fuit hoc illi fraudi legiturque Tibullus
et placet, et jam te principe notus erat.
Invenies eadem blandi praecepta Properti,
destrictus minima nec tamen ille nota est.
His ego successi, quoniam praestantia candor
nomina vivorum dissimulare jubet.
Non timui, fateor, ne, qua tot iere carinae,
naufraga servatis omnibus una foret.
Sunt aliis scriptae quibus alea luditur artes
(hoc est ad nostros non leve crimen avos),
quid valeant tali, quo possis plurima jactu
figere damnosos effugiasve canes,
tessera quos habeat numeros, distante vocato
mittere quo deceat, quo dare missa modo,
discolor ut recto grassetur limite miles,
cum medius gemino calculus hoste perit,
ut mage velle sequens sciat et revocare priorem
nec tuto fugiens incomitatus eat,
parva sit ut ternis instructa tabella lapillis
in qua vicisse est continuasse suos,
quique alii lusus (neque enim nunc persequar omnes)
perdere, rem caram, tempora nostra solent.
Ecce canit formas alius jactusque pilarum,
hic artem nandi praecipit, ille trochi ;
composita est aliis fucandi cura coloris ;
hic epulis leges hospitioque dedit ;
alter humum de qua fingantur pocula monstrat
quaeque docet liquido testa sit apta mero.
Talia luduntur fumoso mense Decembri,
quae damno nulli composuisse fuit.
His ego deceptus non tristia carmina feci,

sed tristis nostros poena secuta jocos.
Denique nec video tot de scribentibus unum
quem sua perdiderit Musa : repertus ego.
Quid, si scripsissem mimos obscena jocantes
qui semper vetiti crimen amoris habent,
in quibus assidue cultus procedit adulter
verbaque dat stulto callida nupta viro ?
Nubilis hos virgo matronaque virque puerque
spectat, et ex magna parte senatus adest.
Nec satis incestis temerari vocibus aures,
adsuescunt oculi multa pudenda pati ;
cumque fefellit amans aliqua novitate maritum,
plauditur et magno palma favore datur.
Quoque minus prodest, scaena est lucrosa poetae,
tantaque non parvo crimina praetor emit.
Inspice ludorum sumptus, Auguste, tuorum
empta tibi magno talia multa leges.
Haec tu spectasti spectandaque saepe dedisti
(majestas adeo comis ubique tua est !)
luminibusque tuis, totus quibus utitur orbis,
scenica vidisti lentus adulteria.
Scribere si fas est imitantes turpia mimos,
materiae minor est debita poena meae.
An genus hoc scripti faciunt sua pulpita tutum,
quodque licet, mimis scena licere dedit ?
Et mea sunt populo saltata poemata saepe,
saepe oculos etiam detinuere tuos.
Scilicet in domibus nostris ut prisca virorum
artificis fulgent corpora picta manu,
sic, quae concubitus varios Venerisque figuras
exprimat, est aliquo parva tabella loco ;
utque sedet vultu fassus Telamonius iram
inque oculis facinus barbara mater habet,
sic madidos siccat digitis Venus uda capillos
et modo maternis tecta videtur aquis.
Bella sonant alii telis instructa cruentis,
parsque tui generis, pars tua facta canunt.
Invida me spatio natura coercuit arto,
ingenio vires exiguasque dedit.
Et tamen ille tuae felix Aeneidos auctor
contulit in Tyrios arma virumque toros,
nec legitur pars ulla magis de corpore toto,
quam non legitimo foedere junctus amor.
Phyllidis hic idem teneraeque Amaryllidis ignes
bucolicis juvenis luserat ante modis.
Nos quoque jam pridem scripto peccavimus isto :
supplicium patitur non nova culpa novum ;
carminaque edideram, cum te delicta notantem
praeteriit totiens inrequietus eques.
Ergo quae juvenis mihi non nocitura putavi
scripta parum prudens, nunc nocuere seni.
Sera redundavit veteris vindicta libelli,
distat et a meriti tempore poena sui.
Ne tamen omne meum credas opus esse remissum,
saepe dedi nostrae grandia vela rati.
Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos,
cumque suo finem mense volumen habet,
idque tuo nuper scriptum sub nomine, Caesar,

552 et tibi sacratum sors mea rupit opus.
553 Et dedimus tragicis scriptum regale cothurnis,
554 quaeque gravis debet verba cothurnus habet,
555 dictaque sunt nobis, quamvis manus ultima coeptis
556 defuit, in facies corpora versa novas.
557 Atque utinam revoces animum paulisper ab ira,
558 et vacuo jubeas hinc tibi pauca legi
559 pauca quibus prima surgens ab origine mundi
560 in tua deduxi tempora, Caesar, opus !
561 Aspicies quantum dederis mihi pectoris ipse
562 quoque favore animi teque tuosque canam.
563 Non ego mordaci destrinxi carmine quemquam,
564 nec meus ullius crimina versus habet.
565 Candidus a salibus suffusis felle refugi :
566 nulla venenato littera mixta joco est.
567 Inter tot populi, tot scriptis, milia nostri,
568 quem mea Calliope laeserit unus ero.
569 Non igitur nostris ullum gaudere Quiritem
570 auguror, at multos indoluisse malis ;
571 nec mihi credibile est quemquam insultasse jacenti,
572 gratia candori si qua relata meo est.
573 His precor atque aliis possint tua numina flecti,
574 o pater, o patriae cura salusque tuae,
575 non ut in Ausoniam redeam, nisi forsitan olim,
576 cum longo poenae tempore victus eris,
577 tutius exilium pauloque quietius oro,
578 ut par delicto sit mea poena suo.

T3_1 v.1 "Missus in hanc venio timide liber exulis urbem :
2 da placidam fesso, lector amice, manum
3 neve reformida ne sim tibi forte pudori !
4 Nullus in hac charta versus amare docet.
5 Haec domini fortuna mei est ut debeat illam
6 infelix nullis dissimulare jocis.
7 Id quoque, quod viridi quondam male lusit in aevo,
8 heu ! nimium sero damnat et odit opus.
9 Inspice quid portem : nihil hic nisi triste videbis,
10 carmine temporibus conveniente suis.
11 Clauda quod alterno subsidunt carmina versu,
12 vel pedis hoc ratio, vel via longa facit.
13 Quod neque sum cedro flavus nec pumice levis,
14 erubui domino cultior esse meo.
15 Littera suffusas quod habet maculosa lituras,
16 laesit opus lacrimis ipse poeta suum.
17 Siqua videbuntur casu non dicta Latine,
18 in qua scribebat, barbara terra fuit.
19 Dicite, lectores, si non grave, qua sit eundum,
20 quasque petam sedes hospes in urbe liber."
21 Haec ubi sum furtim lingua titubante locutus,
22 qui mihi monstraret, vix fuit unus, iter :
23 "Di tibi dent, nostro quod non tribuere poetae,
24 molliter in patria vivere posse tua !
25 Duc age ! namque sequar, quamvis terraque marique

longinquo referam lassus ab orbe pedem."
Paruit et ducens : "Haec sunt fora Caesaris, inquit,
haec est a sacris quae via nomen habet ;
hic locus est Vestae, qui Pallada servat et ignem ;
haec fuit antiqui regia parva Numae."
Inde petens dextram : "Porta est, ait, ista Palati,
hic Stator, hoc primum condita Roma loco est."
Singula dum miror, video fulgentibus armis
conspicuos postes tectaque digna deo
et "Jovis haec, dixi, domus est ?" Quod ut esse putarem,
augurium menti querna corona dabat.
Cujus ut accepi dominum : "Non fallimur, inquam,
et magni verum est hanc Jovis esse domum.
Cur tamen opposita velatur janua lauro,
cingit et augustas arbor opaca fores ?
Num quia perpetuos meruit domus ista triumphos ?
An quia Leucadio semper amata deo est ?
Ipsane quod festa est an quod facit omnia festa ?
Quam tribuit terris, pacis an ista nota est ?
Utque viret semper laurus nec fronde caduca
carpitur, aeternum sic habet illa decus ?
Causa superpositae scripto est testata coronae :
servatos civis indicat hujus ope.
Adice servatis unum, pater optime, civem
qui procul extremo pulsus in orbe latet,
in quo poenarum quas se meruisse fatetur
non facinus causam, sed suus error habet.
Me miserum ! vereorque locum vereorque potentem,
et quatitur trepido littera nostra metu.
Aspicis exsangui chartam pallere colore ?
Aspicis alternos intremuisse pedes ?
Quandocumque, precor, nostro placere parenti
isdem et sub dominis aspiciare, domus !"
Inde tenore pari gradibus sublimia celsis
ducor ad intonsi candida templa dei,
signa peregrinis ubi sunt alterna columnis
Belides et stricto barbarus ense pater,
quaeque viri docto veteres cepere novique
pectore lecturis inspicienda patent.
Quaerebam fratres exceptis scilicet illis
quos suus optaret non genuisse pater ;
quaerentem frustra custos e sedibus illis
praepositus sancto jussit abire loco.
Altera templa peto, vicino juncta theatro :
haec quoque erant pedibus non adeunda meis.
Nec me, quae doctis patuerunt prima libellis,
atria Libertas tangere passa sua est.
In genus auctoris miseri fortuna redundat,
et patimur nati quam tulit ipse fugam.
Forsitan et nobis olim minus asper et illi,
evictus longo tempore Caesar erit.
Di, precor, atque adeo (neque enim mihi turba roganda est)
Caesar, ades voto, maxime dive, meo !
Interea, quoniam statio mihi publica clausa est,
privato liceat delituisse loco.
Vos quoque, si fas est, confusa pudore repulsae
sumite, plebeiae, carmina nostra, manus.

T3_2

Ergo erat in fatis Scythiam quoque visere nostris,
quaeque Lycaonio terra sub axe jacet !
Nec vos, Pierides, nec stirps Letoia, vestro
docta sacerdoti turba tulistis opem.
Nec mihi quod lusi vero sine crimine prodest
quodque magis vita Musa jocata mea est ;
plurima sed pelago terraque pericula passum
ustus ab adsiduo frigore Pontus habet.
Quique fugax rerum securaque in otia natus,
mollis et inpatiens ante laboris eram,
ultima nunc patior, nec me mare portubus orbum
perdere diversae nec potuere viae ;
suffecitque malis animus : nam corpus ab illo
accepit vires vixque ferenda tulit.
Dum tamen et terris dubius jactabar et undis,
fallebat curas aegraque corda labor ;
ut via finita est et opus requievit eundi,
et poenae tellus est mihi tacta meae,
nil nisi flere libet nec nostro parcior imber
lumine de verna quam nive manat aqua.
Roma domusque subit desideriumque locorum,
quicquid et amissa restat in Urbe mei.
Ei mihi, quod totiens nostri pulsata sepulcri
janua sub nullo tempore aperta fuit !
Cur ego tot gladios fugi totiensque minata
obruit infelix nulla procella caput ?
Di, quos experior nimium constanter iniquos,
participes irae quos deus unus habet,
exstimulate, precor, cessantia fata meique
interitus clausas esse vetate fores.

T3_3

Haec mea si casu miraris epistula quare
alterius digitis scripta sit, aeger eram.
Aeger in extremis ignoti partibus orbis
incertusque meae paene salutis eram.
Quem mihi nunc animum dira regione jacenti
inter Sauromatas esse Getasque putes ?
Nec caelum patior, nec aquis adsuevimus istis,
terraque nescio quo non placet ipsa modo.
Non domus apta satis, non hic cibus utilis aegro,
nullus Apollinea qui levet arte malum,
non qui soletur, non qui labentia tarde
tempora narrando fallat, amicus adest.
Lassus in extremis jaceo populisque locisque,
et subit adfecto nunc mihi quicquid abest.
Omnia cum subeant, vincis tamen omnia, conjunx,
et plus in nostro pectore parte tenes.
Te loquor absentem, te vox mea nominat unam ;
nulla venit sine te nox mihi, nulla dies.
Quin etiam sic me dicunt aliena locutum
ut foret amenti nomen in ore tuum.
Si jam deficiam subpressaque lingua palato
vix instillato restituenda mero,
nuntiet huc aliquis dominam venisse, resurgam,

spesque tui nobis causa vigoris erit.
Ergo ego sum dubius vitae, tu forsitan istic
jucundum nostri nescia tempus agis.
Non agis, adfirmo ; liquet hoc, carissima, nobis
tempus agi sine me non nisi triste tibi.
Si tamen implevit mea sors quos debuit annos
et mihi vivendi tam cito finis adest,
quantum erat, o magni, morituro parcere, divi,
ut saltem patria contumularer humo ?
Vel poena in tempus mortis dilata fuisset,
vel praecepisset mors properata fugam.
Integer hanc potui nuper bene reddere lucem :
exul ut occiderem nunc mihi vita data est.
Tam procul ignotis igitur moriemur in oris
et fient ipso tristia fata loco ;
nec mea consueto languescent corpora lecto,
depositum nec me qui fleat ullus erit ;
nec dominae lacrimis in nostra cadentibus ora
accedent animae tempora parva meae ;
nec mandata dabo, nec cum clamore supremo
labentes oculos condet amica manus,
sed sine funeribus caput hoc, sine honore sepulcri
indeploratum barbara terra teget.
Ecquid, ubi audieris, tota turbabere mente
et feries pavida pectora fida manu ?
Ecquid in has frustra tendens tua brachia partes
clamabis miseri nomen inane viri ?
Parce tamen lacerare genas nec scinde capillos !
non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero.
Cum patriam amisi, tunc me periisse putato !
et prior et gravior mors fuit illa mihi.
Nunc, si forte potes (sed non potes, optima conjunx),
finitis gaude tot mihi morte malis.
Quod potes, extenua forti mala corde ferendo
ad quae jam pridem non rude pectus habes.
Atque utinam pereant animae cum corpore nostrae
effugiatque avidos pars mihi nulla rogos !
Nam si morte carens vacua volat altus in aura
spiritus et Samii sunt rata dicta senis,
inter Sarmaticas Romana vagabitur umbras
perque feros Manes hospita semper erit.
Ossa tamen facito parva referantur in urna :
sic ego non etiam mortuus exul ero.
Non vetat hoc quisquam : fratrem Thebana peremptum
supposuit tumulo rege vetante soror.
Atque ea cum foliis et amomi pulvere misce
inque suburbano condita pone solo,
quosque legat versus oculo properante viator
grandibus in tituli marmore caede notis :
"Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum
ingenio perii Naso poeta meo.
At tibi qui transis ne sit grave, quisquis amasti,
dicere : Nasonis molliter ossa cubent."
Hoc satis in titulo est ; etenim majora libelli
et diuturna magis sunt monumenta mihi,
quos ego confido, quamvis nocuere, daturos
nomen et auctori tempora longa suo.
Tu tamen extincto feralia munera semper

   deque tuis lacrimis umida serta dato.
Quamvis in cineres corpus mutaverit ignis,
   sentiet officium maesta favilla pium.
Scribere plura libet, sed vox mihi fessa loquendo
   dictandi vires siccaque lingua negat.
Accipe supremo dictum mihi forsitan ore,
   quod tibi qui mittit non habet ipse, "vale !"

T3_4

O mihi care quidem semper, sed tempore duro
   cognite, res postquam procubuere meae,
usibus edocto si quicquam credis amico,
   vive tibi et longe nomina magna fuge.
Vive tibi, quantumque potes praelustria vita :
   saevum praelustri fulmen ab igne venit.
Nam quamquam soli possunt prodesse potentes,
   non prosit potius siquis obesse potest.
Effugit hibernas demissa antemna procellas
   lataque plus parvis vela timoris habent.
Aspicis ut summa cortex levis innatet unda,
   cum grave nexa simul retia mergat onus.
Haec ego si monitor monitus prius ipse fuissem,
   in qua debebam forsitan Urbe forem.
Dum tecum vixi, dum me levis aura ferebat,
   haec mea per placidas cumba cucurrit aquas.
Qui cadit in plano (vix hoc tamen evenit ipsum),
   sic cadit ut tacta surgere possit humo.
At miser Elpenor tecto delapsus ab alto
   occurrit regi debilis umbra suo.
Quid fuit ut tutas agitaret Daedalus alas,
   Icarus inmensas nomine signet aquas ?
Nempe quod hic alte, demissius ille volabat ;
   nam pennas ambo non habuere suas.
Crede mihi, bene qui latuit bene vixit, et intra
   fortunam debet quisque manere suam.
Non foret Eumedes orbus, si filius ejus
   stultus Achilleos non adamasset equos,
nec natum in flamma vidisset, in arbore natas,
   cepisset genitor si Phaethonta Merops.
Tu quoque formida nimium sublimia semper,
   propositique, precor, contrahe vela tui.
Nam pede inoffenso spatium decurrere vitae
   dignus es et fato candidiore frui.
Quae pro te ut voveam miti pietate mereris
   haesuraque fide tempus in omne mihi.
Vidi ego te tali vultu mea fata gementem
   qualem credibile est ore fuisse meo.
Nostra tuas vidi lacrimas super ora cadentes,
   tempore quas uno fidaque verba bibi.
Nunc quoque submotum studio defendis amicum
   et mala vix ulla parte levanda levas.
Vive sine invidia, mollesque inglorius annos
   exige, amicitias et tibi junge pares.
Nasonisque tui, quod adhuc non exulat unum,
   nomen ama ; Scythicus cetera Pontus habet.

T3_4B

Proxima sideribus tellus Erymanthidos Ursae
me tenet, adstricto terra perusta gelu.
Bosphoros et Tanais superant Scythiaeque paludes
vix satis et noti nomina pauca loci.
Ulterius nihil est nisi non habitabile frigus.
Heu ! quam vicina est ultima terra mihi !
At longe patria est, longe carissima conjux,
quicquid et haec nobis post duo dulce fuit.
Sic tamen haec adsunt ut, quae contingere non est
corpore, sint animo cuncta videnda meo.
Ante oculos errant domus Urbsque et forma locorum
acceduntque suis singula facta locis.
Conjugis ante oculos sicut praesentis imago est ;
illa meos casus ingravat, illa levat :
ingravat hoc quod abest, levat hoc quod praestat amorem
impositumque sibi firma tuetur onus.
Vos quoque pectoribus nostris haeretis, amici,
dicere quos cupio nomine quemque suo ;
sed timor officium cautus compescit et ipsos
in nostro poni carmine nolle puto.
Ante volebatis gratique erat instar honoris
versibus in nostris nomina vestra legi.
Quod quoniam est anceps, intra mea pectora quemque
alloquar et nulli causa timoris ero.
Nec meus indicio latitantes versus amicos
protrahet : occulte, siquis amavit, amet.
Scite tamen, quamvis longe regione remotus
absim, vos animo semper adesse meo.
Et, qua quisque potest, aliqua mala nostra levate
fidam projecto neve negate manum.
Prospera sic maneat vobis fortuna nec umquam
contacti simili sorte rogetis idem.

T3_5

Usus amicitiae tecum mihi parvus, ut illam
non aegre posses dissimulare, fuit,
nec me complexus vinclis propioribus esses
nave mea vento, forsan, eunte suo ;
ut cecidi cunctique metu fugere ruinam
versaque amicitiae terga dedere meae,
ausus es igne Jovis percussum tangere corpus
et deploratae limen adire domus ;
idque recens praestas nec longo cognitus usu
quod veterum misero vix duo tresve mihi.
Vidi ego confusos vultus visosque notavi
osque madens fletu pallidiusque meo
et lacrimas cernens in singula verba cadentes
ore meo lacrimas, auribus illa bibi ;
brachiaque accepi presso pendentia collo
et singultatis oscula mixta sonis.
Sum quoque, care, tuis defensus viribus absens
(scis carum veri nominis esse loco),
multaque praeterea manifestaque signa favoris
pectoribus teneo non abitura meis.
Di tibi posse tuos tribuant defendere semper
quos in materia prosperiore juves.

23 Si tamen interea quid in his ego perditus oris
24 (quod te credibile est quaerere) quaeris agam,
25 spe trahor exigua, quam tu mihi demere noli,
26 tristia leniri numina posse dei.
27 Seu temere exspecto, sive id contingere fas est,
28 tu mihi, quod cupio, fas, precor, esse proba ;
29 quaeque tibi linguae est facundia, confer in illud
30 ut doceas votum posse valere meum.
31 Quo quisque est major, magis est placabilis irae
32 et faciles motus mens generosa capit.
33 Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni ;
34 pugna suum finem, cum jacet hostis, habet.
35 At lupus et turpes instant morientibus ursi
36 et quaecumque minor nobilitate fera.
37 Majus apud Trojam forti quid habemus Achille ?
38 Dardanii lacrimas non tulit ille senis.
39 Quae ducis Emathii fuerit clementia, Porus
40 Dareique docent funeris exsequiae.
41 Neve hominum referam flexas ad mitius iras,
42 Junonis gener est qui prius hostis erat.
43 Denique non possum nullam sperare salutem,
44 cum poenae non sit causa cruenta meae.
45 Non mihi quaerenti pessumdare cuncta petitum
46 Caesareum caput est, quod caput orbis erat ;
47 non aliquid dixive elatave lingua loquendo est
48 lapsaque sunt nimio verba profana mero.
49 Inscia quod crimen viderunt lumina plector,
50 peccatumque oculos est habuisse meum.
51 Non equidem totam possum defendere culpam,
52 sed partem nostri criminis error habet.
53 Spes igitur superest facturum ut molliat ipse
54 mutati poenam condicione loci.
55 Hos utinam nitidi Solis praenuntius ortus
56 afferat admisso Lucifer albus equo.

T3_6 v.1 Foedus amicitiae nec vis, carissime, nostrae
2 nec, si forte velis, dissimulare potes.
3 Donec enim licuit, nec te mihi carior alter,
4 nec tibi me tota junctior urbe fuit,
5 isque erat usque adeo populo testatus, ut esset
6 paene magis quam tu quamque ego notus, amor ;
7 quique est in caris animi tibi candor amicis,
8 cognitus est ipsi, quem colis, iste viro.
9 Nil ita celabas ut non ego conscius essem
10 pectoribusque dabas multa tegenda meis ;
11 cuique ego narrabam secreti quicquid habebam
12 excepto quod me perdidit unus eras.
13 Id quoque si scisses, salvo fruerere sodali
14 consilioque forem sospes, amice, tuo.
15 Sed mea me in poenam nimirum fata trahebant :
16 omne bonae claudent utilitatis iter.
17 Sive malum potui tamen hoc vitare cavendo,
18 seu ratio fatum vincere nulla valet,
19 tu tamen, o nobis usu junctissime longo,
20 pars desiderii maxima paene mei,
21 sis memor et, si quas fecit tibi gratia vires,

22 illas pro nobis experiare rogo
23 numinis ut laesi fiat mansuetior ira,
24 mutatoque minor sit mea poena loco,
25 idque ita, si nullum scelus est in pectore nostro
26 principiumque mei criminis error habet.
27 Nec breve nec tutum quo sint mea dicere casu
28 lumina funesti conscia facta mali ;
29 mensque reformidat, veluti sua vulnera, tempus
30 illud, et admonitu fit novus ipse dolor,
31 et quaecumque adeo possunt afferre pudorem,
32 illa tegi caeca condita nocte decet.
33 Nil igitur referam nisi me peccasse, sed illo
34 praemia peccato nulla petita mihi
35 stultitiamque meum crimen debere vocari,
36 nomina si facto reddere vera velis.
37 Quae si non ita sunt, alium quo longius absim
38 quaere (suburbana est hic mihi terra) locum.

T3_7 v.1 Vade salutatum, subito perarata, Perillam
2 littera, sermonis fida ministra mei.
3 Aut illam invenies dulci cum matre sedentem
4 aut inter libros Pieridasque suas.
5 Quicquid aget, cum te scierit venisse, relinquet,
6 nec mora, quid venias quidve, requiret, agam.
7 Vivere me dices, sed sic ut vivere nolim,
8 nec mala tam longa nostra levata mora,
9 et tamen ad Musas, quamvis nocuere, reverti
10 aptaque in alternos cogere verba pedes.
11 Tu quoque, dic, studiis communibus ecquid inhaeres
12 doctaque non patrio carmina more canis ?
13 Nam tibi cum fatis mores natura pudicos
14 et raras dotes ingeniumque dedit.
15 Hoc ego Pegasidas deduxi primus ad undas,
16 ne male fecundae vena periret aquae.
17 Primus id aspexi teneris in virginis annis
18 utque pater natae duxque comesque fui.
19 Ergo si remanent ignes tibi pectoris idem,
20 sola tuum vates Lesbia vincet opus.
21 Sed vereor ne te mea nunc fortuna retardet
22 postque meos casus sit tibi pectus iners.
23 Dum licuit, tua saepe mihi, tibi nostra legebam,
24 saepe tui judex, saepe magister eram ;
25 aut ego praebebam factis modo versibus aures,
26 aut, ubi cessares, causa ruboris eram.
27 Forsitan exemplo, quia me laesere libelli,
28 tu quoque sis poenae fata secuta meae.
29 Pone, Perilla, metum, tantummodo femina nulla
30 neve vir a scriptis discat amare tuis !
31 Ergo desidiae remove, doctissima, causas
32 inque bonas artes et tua sacra redi.
33 Ista decens facies longis vitiabitur annis
34 rugaque in antiqua fronte senilis erit,
35 inicietque manum formae damnosa senectus,
36 quae strepitus passu non faciente venit,
37 cumque aliquis dicet : "Fuit haec formosa", dolebis
38 et speculum mendax esse querere tuum.

Sunt tibi opes modicae, cum sis dignissima magnis,
finge sed inmensis censibus esse pares ;
nempe dat id quodcumque libet fortuna rapitque,
Irus et est subito qui modo Croesus erat.
Singula ne referam, nil non mortale tenemus
pectoris exceptis ingeniique bonis.
En ego, cum caream patria vobisque domoque
raptaque sint adimi quae potuere mihi,
ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque :
Caesar in hoc potuit juris habere nihil.
Quilibet hanc saevo vitam mihi finiat ense,
me tamen extincto fama superstes erit,
dumque suis victrix omnem de montibus orbem
prospiciet domitum Martia Roma, legar.
Tu quoque, quam studii maneat felicior usus,
effuge venturos, qua potes usque, rogos !

T3_8

Nunc ego Triptolemi cuperem consistere curru,
misit in ignotam qui rude semen humum ;
nunc ego Medeae vellem frenare dracones
quos habuit fugiens arce, Corinthe, tua ;
nunc ego jactandas optarem sumere pennas,
sive tuas, Perseu, Daedale, sive tuas,
ut tenera nostris cedente volatibus aura
aspicerem patriae dulce repente solum
desertaeque domus vultus memoresque sodales
caraque praecipue conjugis ora meae.
Stulte, quid haec frustra votis puerilibus optas
quae non ulla tibi fertque feretque dies ?
Si semel optandum est, Augusti numen adora
et, quem sensisti, rite precare deum.
Ille tibi pennasque potest currusque volucres
tradere : det reditum, protinus ales eris.
Si precer hoc (neque enim possum majora rogare),
ne mea sint timeo vota modesta parum.
Forsitan hoc olim, cum jam satiaverit iram,
tum quoque sollicita mente rogandus erit.
Quod minus interea est instar mihi muneris ampli,
ex his me jubeat quolibet ire locis.
Nec caelum nec aquae faciunt nec terra nec aurae,
ei mihi, perpetuus corpora languor habet !
Seu vitiant artus aegrae contagia mentis,
sive mei causa est in regione mali,
ut tetigi Pontum, vexant insomnia vixque
ossa tegit macies nec juvat ora cibus ;
quique per autumnum percussis frigore primo
est color in foliis quae nova laesit hiems,
is mea membra tenet, nec viribus allevor ullis,
et numquam queruli causa doloris abest.
Nec melius valeo, quam corpore, mente, sed aegra est
utraque pars aeque binaque damna fero.
Haeret et ante oculos veluti spectabile corpus
astat fortunae forma legenda meae ;
cumque locum moresque hominum cultusque sonumque
cernimus, et qui sim qui fuerimque subit,
tantus amor necis est, querar ut cum Caesaris ira

quod non offensas vindicet ense suas.
At quoniam semel est odio civiliter usus,
mutato levior sit fuga nostra loco.

T3_9

Hic quoque sunt igitur Graiae (quis crederet ?) urbes
inter inhumanae nomina barbariae ;
huc quoque Mileto missi venere coloni
inque Getis Graias constituere domos.
Sed vetus huic nomen, positaque antiquius urbe
constat ab Absyrti caede fuisse loco.
Nam rate quae cura pugnacis facta Minervae
per non temptatas prima cucurrit aquas
impia desertum fugiens Medea parentem
dicitur his remos adplicuisse vadis.
Quem procul ut vidit tumulo speculator ab alto,
"Hospes, ait, nosco, Colchide, vela, venit !"
Dum trepidant Minyae, dum solvitur aggere funis,
dum sequitur celeres ancora tracta manus,
conscia percussit meritorum pectora Colchis
ausa atque ausura multa nefanda manu ;
et, quamquam superest ingens audacia menti,
pallor in attonitae virginis ore fuit.
Ergo ubi prospexit venientia vela : "Tenemur
et pater est aliqua fraude morandus", ait.
Dum quid agat quaerit, dum versat in omnia vultus,
ad fratrem casu lumina flexa tulit.
Cujus ut oblata est praesentia : "Vicimus, inquit ;
hic mihi morte sua causa salutis erit."
Protinus ignari nec quicquam tale timentis
innocuum rigido perforat ense latus
atque ita divellit divulsaque membra per agros
dissipat in multis invenienda locis
(neu pater ignoret, scopulo proponit in alto
pallentesque manus sanguineumque caput),
ut genitor luctuque novo tardetur et, artus
dum legit extinctos, triste moretur iter.
Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo
membra soror fratris consecuisse sui.

T3_10

Si quis adhuc istic meminit Nasonis adempti
et superest sine me nomen in Urbe meum,
subpositum stellis numquam tangentibus aequor
me sciat in media vivere barbaria.
Sauromatae cingunt, fera gens, Bessique Getaeque,
quam non ingenio nomina digna meo !
Dum tamen aura tepet, medio defendimur Histro :
ille suis liquidis bella repellit aquis.
At cum tristis hiems squalentia protulit ora,
terraque marmoreo est candida facta gelu,
dum parat et Boreas et nix habitare sub Arcto,
tum patet has gentes axe tremente premi.
Nix jacet, et jactam ne sol pluviaeque resolvant,
indurat Boreas perpetuamque facit.
Ergo ubi delicuit nondum prior, altera venit

et solet in multis bima manere locis ;
tantaque commoti vis est Aquilonis ut altas
aequet humo turres tectaque rapta ferat.
Pellibus et sutis arcent mala frigora bracis,
oraque de toto corpore sola patent.
Saepe sonant moti glacie pendente capilli,
et nitet inducto candida barba gelu ;
nudaque consistunt formam servantia testae
vina, nec hausta meri, sed data frusta bibunt.
Quid loquar, ut vincti concrescant frigore rivi
deque lacu fragiles effodiantur aquae ?
Ipse papyrifero qui non angustior amne
miscetur vasto multa per ora freto
caeruleos ventis latices durantibus Hister
congelat et tectis in mare serpit aquis ;
quaque rates ierant, pedibus nunc itur et undas
frigore concretas ungula pulsat equi ;
perque novos pontes subter labentibus undis
ducunt Sarmatici barbara plaustra boves.
Vix equidem credar, sed, cum sint praemia falsi
nulla, ratam debet testis habere fidem.
Vidimus ingentem glacie consistere pontum,
lubricaque inmotas testa premebat aquas.
Nec vidisse sat est, durum calcavimus aequor
undaque non udo sub pede summa fuit.
Si tibi tale fretum quondam, Leandre, fuisset,
non foret angustae mors tua crimen aquae.
Tum neque se pandi possunt delphines in auras
tollere - conantes dura coercet hiems -
et, quamvis Boreas jactatis insonet alis,
fluctus in obsesso gurgite nullus erit ;
inclusaeque gelu stabunt in marmore puppes,
nec poterit rigidas findere remus aquas.
Vidimus in glacie pisces haerere ligatos,
sed pars ex illis tum quoque viva fuit.
Sive igitur nimii Boreae vis saeva marinas,
sive redundatas flumine cogit aquas,
protinus aequato siccis Aquilonibus Histro
invehitur celeri barbarus hostis equo ;
hostis equo pollens longeque volante sagitta
vicinam late depopulatur humum.
Diffugiunt alii nullisque tuentibus agros
incustoditae diripiuntur opes,
ruris opes parvae, pecus et stridentia plaustra
et quas divitias incola pauper habet.
Pars agitur vinctis post tergum capta lacertis
respiciens frustra rura Laremque suum ;
pars cadit hamatis misere confixa sagittis,
nam volucri ferro tinctile virus inest.
Quae nequeunt secum ferre aut abducere perdunt
et cremat insontes hostica flamma casas.
Tunc quoque, cum pax est, trepidant formidine belli,
nec quisquam presso vomere sulcat humum.
Aut videt aut metuit locus hic quem non videt hostem ;
cessat iners rigido terra relicta situ.
Non hic pampinea dulcis latet uva sub umbra,
nec cumulant altos fervida musta lacus.
Poma negat regio, nec haberet Acontius in quo

scriberet hic dominae verba legenda suae.
Aspiceres nudos sine fronde, sine arbore, campos :
heu loca felici non adeunda viro !
Ergo tam late pateat cum maximus orbis,
haec est in poenam terra reperta meam.

T3_11

Si quis es, insultes qui casibus, improbe, nostris
meque reum dempto fine cruentus agas,
natus es e scopulis et pastus lacte ferino,
et dicam silices pectus habere tuum.
Quis gradus ulterior quo se tua porrigat ira
restat ? quidve meis cernis abesse malis ?
Barbara me tellus et inhospita litora Ponti
cumque suo Borea Maenalis Ursa videt.
Nulla mihi cum gente fera commercia linguae ;
omnia solliciti sunt loca plena metus ;
utque fugax avidis cervus deprensus ab ursis
cinctave montanis ut pavet agna lupis,
sic ego belligeris a gentibus undique saeptus
terreor hoste meum paene premente latus.
Utque sit exiguum poenae quod conjuge cara,
quod patria careo pignoribusque meis,
ut mala nulla feram nisi nudam Caesaris iram,
nuda parum nobis Caesaris ira mali est ?
Et tamen est aliquis qui vulnera cruda retractet,
solvat et in mores ora diserta meos.
In causa facili cuivis licet esse diserto
et minimae vires frangere quassa valent.
Subruere est arces et stantia moenia virtus :
quamlibet ignavi praecipitata premunt.
Non sum ego qui fueram. Quid inanem proteris umbram ?
Quid cinerem saxis bustaque nostra petis ?
Hector erat tunc cum bello certabat ; at idem
vinctus ad Haemonios non erat Hector equos.
Me quoque quem noras olim non esse memento ;
ex illo superant haec simulacra viro.
Quid simulacra, ferox, dictis incessis amaris ?
Parce, precor, Manes sollicitare meos !
Omnia vera puta mea crimina, nil sit in illis
quod magis errorem quam scelus esse putes,
pendimus en profugi (satia tua pectora) poenas
exilioque graves exiliique loco.
Carnifici fortuna potest mea flenda videri :
et tamen est uno judice mersa parum.
Saevior es tristi Busiride, saevior illo
qui falsum lento torruit igne bovem,
quique bovem Siculo fertur donasse tyranno
et dictis artes conciliasse suas :
"Munere in hoc, rex, est usus, sed imagine major,
nec sola est operis forma probanda mei.
Aspicis a dextra latus hoc adapertile tauri ?
Hac tibi quem perdes coniciendus erit.
Protinus inclusum lentis carbonibus ure :
mugiet, et veri vox erit illa bovis.
Pro quibus inventis, ut munus munere penses,
da, precor, ingenio praemia digna meo."

Dixerat, at Phalaris : "Poenae mirande repertor,
   ipse tuum praesens imbue, dixit, opus !"
Nec mora, monstratis crudeliter ignibus ustus
   exhibuit geminos ore gemente sonos.
Quid mihi cum Siculis inter Scythiamque Getasque ?
   Ad te, quisquis is es, nostra querela redit.
Utque sitim nostro possis explere cruore,
   quantaque vis avido gaudia corde feras ;
tot mala sum fugiens tellure, tot aequore passus
   te quoque ut auditis posse dolere putem.
Crede mihi, si sit nobis collatus Ulixes,
   Neptunine minor quam Jovis ira fuit.
Ergo quicumque es, rescindere crimina noli
   deque gravi duras vulnere tolle manus,
utque meae famam tenuent oblivia culpae,
   facta cicatricem ducere nostra sine ;
humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem
   et premit, incertas ipse verere vices.
Et quoniam, fieri quod numquam posse putavi,
   est tibi de rebus maxima cura meis,
non est quod timeas : fortuna miserrima nostra est ;
   omne trahit secum Caesaris ira malum.
Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere credar,
   ipse velim poenas experiare meas.

T3_12

Frigora jam Zephyri minuunt, annoque peracto
   longior antiquis visa Maeotis hiems,
impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
   tempora nocturnis aequa diurna facit.
Jam violam puerique legunt hilaresque puellae
   rustica quae nullo nata serente venit,
prataque pubescunt variorum flore colorum
   indocilique loquax gutture vernat avis ;
utque malae matris crimen deponat hirundo,
   sub trabibus cunas tectaque parva facit ;
herbaque, quae latuit Cerealibus obruta sulcis,
   exit et expandit molle cacumen humo ;
quoque loco est vitis, de palmite gemma movetur :
   nam procul a Getico litore vitis abest ;
quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus :
   nam procul a Geticis finibus arbor abest.
Otia nunc istic, junctisque ex ordine ludis
   cedunt verbosi garrula bella fori.
Usus equi nunc est, levibus nunc luditur armis,
   nunc pila, nunc celeri volvitur orbe trochus ;
nunc ubi perfusa est oleo labente juventus,
   defessos artus Virgine tingit aqua.
Scena viget studiisque favor distantibus ardet,
   proque tribus resonant terna theatra foris.
O quantum et quotiens non est numerare, beatum,
   non interdicta cui licet Urbe frui !
At mihi sentitur nix verno sole soluta,
   quaeque lacu durae non fodiantur aquae ;
nec mare concrescit glacie nec, ut ante, per Histrum
   stridula Sauromates plaustra bubulcus agit.
Incipient aliquae tamen huc adnare carinae

hospitaque in Ponti litore puppis erit.
Sedulus occurram nautae, dictaque salute
quid veniat quaeram quisve quibusve locis.
Ille quidem mirum ni de regione propinqua
non nisi vicinas tutus ararit aquas.
Rarus ab Italia tantum mare navita transit,
litora rarus in haec portubus orba venit.
Sive tamen Graeca scierit, sive ille Latina
voce loqui - certe gratior hujus erit -
(fas quoque ab ore freti longaeque Propontidos undis
huc aliquem certo vela dedisse Noto),
quisquis is est, memori rumorem voce referre
et fieri famae parsque gradusque potest.
Is precor auditos possit narrare triumphos
Caesaris et Latio reddita vota Jovi
teque, rebellatrix, tandem, Germania, magni
triste caput pedibus subposuisse ducis.
Haec mihi qui referet, quae non vidisse dolebo,
ille meae domui protinus hospes erit.
Ei mihi ! jamne domus Scythico Nasonis in orbe est ?
Jamque suum mihi dat pro Lare poena locum ?
Di, facite ut Caesar non hic penetrale domumque,
hospitium poenae sed velit esse meae.

T3_13

Ecce supervacuus (quid enim fuit utile gigni ?)
ad sua natalis tempora noster adest.
Dure, quid ad miseros veniebas exulis annos ?
Debueras illis imposuisse modum.
Si tibi cura mei, vel si pudor ullus inesset,
non ultra patriam me sequerere meam,
quoque loco primum tibi sum male cognitus infans,
illo temptasses ultimus esse mihi
inque relinquendo, quod idem fecere sodales,
tu quoque dixisses tristis in Urbe "Vale".
Quid tibi cum Ponto ? Num te quoque Caesaris ira
extremam gelidi misit in orbis humum ?
Scilicet exspectas soliti tibi moris honorem,
pendeat ex umeris vestis ut alba meis,
fumida cingatur florentibus ara coronis
micaque sollemni turis in igne sonet
libaque dem proprie genitale notantia tempus
concipiamque bonas ore favente preces ?
Non ita sum positus, nec sunt ea tempora nobis
adventu possim laetus ut esse tuo.
Funeris ara mihi, ferali cincta cupressu
convenit et structis flamma parata rogis.
Nec dare tura libet nil exorantia divos,
in tantis subeunt nec bona verba malis.
Si tamen est aliquid nobis hac luce petendum,
in loca ne redeas amplius ista, precor,
dum me terrarum pars paene novissima, Pontus
Euxinus falso nomine dictus, habet.

T3_14

Cultor et antistes doctorum sancte virorum,

quid facis, ingenio semper amice meo ?
Ecquid, ut incolumem quondam celebrare solebas,
nunc quoque ne videar totus abesse caves ?
Conficis exceptis ecquid mea carmina solis
artibus artifici quae nocuere suo ?
Immo ita fac, quaeso, vatum studiose novorum,
quaque potes, retine corpus in Urbe meum.
Est fuga dicta mihi, non est fuga dicta libellis
qui domini poenam non meruere sui.
Saepe per externas profugus pater exulat oras,
Urbe tamen natis exulis esse licet.
Palladis exemplo de me sine matre creata
carmina sunt ; stirps haec progeniesque mea est.
Hanc tibi commendo quae, quo magis orba parente est,
hoc tibi tutori sarcina major erit.
Tres mihi sunt nati contagia nostra secuti ;
cetera fac curae sit tibi turba palam.
Sunt quoque mutatae, ter quinque volumina, formae,
carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
certius a summa nomen habere manu :
nunc incorrectum populi pervenit in ora,
in populi quicquam si tamen ore meum est.
Hoc quoque nescio quid nostris appone libellis,
diverso missum quod tibi ab orbe venit.
Quod quicumque leget (si quis leget), aestimet ante
compositum quo sit tempore quoque loco.
Aequus erit scriptis quorum cognoverit esse
exilium tempus barbariamque locum,
inque tot adversis carmen mirabitur ullum
ducere me tristi sustinuisse manu.
Ingenium fregere meum mala cujus et ante
fons infecundus parvaque vena fuit.
Sed quaecumque fuit, nullo exercente refugit
et longo periit arida facta situ.
Non hic librorum per quos inviter alarque
copia : pro libris arcus et arma sonant.
Nullus in hac terra, recitem si carmina, cujus
intellecturis auribus utar, adest ;
non quo secedam locus est : custodia muri
submovet infestos clausaque porta Getas.
Saepe aliquod quaero verbum nomenque locumque,
nec quisquam est a quo certior esse queam ;
dicere saepe aliquid conanti (turpe fateri !)
verba mihi desunt dedidicique loqui.
Threicio Scythicoque fere circumsonor ore
et videor Geticis scribere posse modis.
Crede mihi, timeo ne sint inmixta Latinis
inque meis scriptis Pontica verba legas.
Qualemcumque igitur venia dignare libellum,
sortis et excusa condicione meae.

T4_1

Si qua meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis,
excusata suo tempore, lector, habe.

Exul eram, requiesque mihi, non fama petita est,
mens intenta suis ne foret usque malis.
Hoc est cur cantet vinctus quoque compede fossor,
indocili numero cum grave mollit opus.
Cantat et innitens limosae pronus harenae,
adverso tardam qui trahit amne ratem,
quique refert pariter lentos ad pectora remos,
in numerum pulsa brachia jactat aqua.
Fessus ubi incubuit baculo saxove resedit
pastor, harundineo carmine mulcet oves.
Cantantis pariter, pariter data pensa trahentis
fallitur ancillae decipiturque labor.
Fertur et abducta Lyrneside tristis Achilles
Haemonia curas attenuasse lyra.
Cum traheret silvas Orpheus et dura canendo
saxa, bis amissa conjuge maestus erat.
Me quoque Musa levat Ponti loca jussa petentem ;
sola comes nostrae perstitit illa fugae ;
sola nec insidias inter nec militis ensem
nec mare nec ventos barbariamque timet.
Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error,
et culpam in facto, non scelus, esse meo,
scilicet hoc ipso nunc aequa, quod obfuit ante,
cum mecum juncti criminis acta rea est.
Non equidem vellem, quoniam nocitura fuerunt,
Pieridum sacris inposuisse manum.
Sed nunc quid faciam ? vis me tenet ipsa sacrorum
et carmen demens carmine laesus amo.
Sic nova Dulichio lotos gustata palato
illo quo nocuit grata sapore fuit.
Sentit amans sua damna fere, tamen haeret in illis,
materiam culpae persequiturque suae.
Nos quoque delectant, quamvis nocuere, libelli,
quodque mihi telum vulnera fecit, amo.
Forsitan hoc studium possit furor esse videri,
sed quiddam furor hic utilitatis habet :
semper in obtutu mentem vetat esse malorum
praesentis casus inmemoremque facit.
Utque suum Bacche non sentit saucia vulnus,
dum stupet Idaeis exululata modis,
sic, ubi mota calent viridi mea pectora thyrso,
altior humano spiritus ille malo est.
Ille nec exilium, Scythici nec litora ponti,
ille nec iratos sentit habere deos.
Utque soporiferae biberem si pocula Lethes,
temporis adversi sic mihi sensus abest.
Jure deas igitur veneror mala nostra levantes,
sollicitas comites ex Helicone fugae,
et partim pelago, partim vestigia terra
vel rate dignatas vel pede nostra sequi.
Sint precor hae saltem faciles mihi ; namque deorum
cetera cum magno Caesare turba facit,
meque tot adversis cumulant quot litus harenas
quotque fretum pisces ovaque piscis habet.
Vere prius flores, aestu numerabis aristas,
poma per autumnum frigoribusque nives
quam mala quae toto patior jactatus in orbe,
dum miser Euxini litora saeva peto.

Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est :
huc quoque sunt nostras fata secuta vias ;
hic quoque cognosco natalis stamina nostri,
stamina de nigro vellere facta mihi.
Utque neque insidias capitisque pericula narrem,
vera quidem, veri sed graviora fide,
vivere quam miserum est inter Bessosque Getasque
illum qui populi semper in ore fuit !
Quam miserum est porta vitam muroque tueri
vixque sui tutum viribus esse loci !
Aspera militiae juvenis certamina fugi,
nec nisi lusura movimus arma manu ;
nunc senior gladioque latus scutoque sinistram,
canitiem galeae subicioque meam.
Nam dedit e specula custos ubi signa tumultus
induimus trepida protinus arma manu.
Hostis habens arcus inbutaque tela venenis
saevus anhelanti moenia lustrat equo ;
utque rapax pecudem quae se non texit ovili
per sata, per silvas fertque trahitque lupus,
sic, siquem nondum portarum saepe receptum
barbarus in campis repperit hostis, habet :
aut sequitur captus conjectaque vincula collo
accipit aut telo virus habente perit.
Hic ego sollicitae jaceo novus incola sedis :
heu nimium fati tempora longa mei !
Et tamen ad numeros antiquaque sacra reverti
sustinet in tantis hospita Musa malis.
Sed neque cui recitem quisquam est mea carmina nec qui
auribus accipiat verba Latina suis.
Ipse mihi (quid enim faciam ?) scriboque legoque,
tutaque judicio littera nostra meo est.
Saepe tamen dixi : "Cui nunc haec cura laborat ?
An mea Sauromatae scripta Getaeque legent ?"
Saepe etiam lacrimae me sunt scribente profusae
umidaque est fletu littera facta meo,
corque vetusta meum, tamquam nova, vulnera novit,
inque sinum maestae labitur imber aquae.
Cum vice mutata qui sim fuerimque recordor
et tulerit quo me casus et unde subit,
saepe manus demens, studiis irata sibique,
misit in arsuros carmina nostra rogos.
Atque ita de multis quoniam non multa supersunt,
cum venia facito, quisquis es, ista legas.
Tu quoque non melius quam sunt mea tempora carmen,
interdicta mihi, consule, Roma, boni.

T4_2

Jam fera Caesaribus Germania, totus ut orbis,
victa potest flexo succubuisse genu,
altaque velentur fortasse Palatia sertis,
turaque in igne sonent inficiantque diem,
candidaque adducta collum percussa securi
victima purpureo sanguine pulset humum,
donaque amicorum templis promissa deorum
reddere victores Caesar uterque parent,
et qui Caesareo juvenes sub nomine crescunt,

perpetuo terras ut domus illa regat ;
cumque bonis nuribus pro sospite Livia nato
munera det meritis saepe datura deis
et pariter matres et quae sine crimine castos
perpetua servant virginitate focos ;
plebs pia cumque pia laetetur plebe senatus,
parvaque cujus eram pars ego nuper, eques.
Nos procul expulsos communia gaudia fallunt
famaque tam longe non nisi parva venit.
Ergo omnis populus poterit spectare triumphos
cumque ducum titulis oppida capta leget
vinclaque captiva reges cervice gerentes
ante coronatos ire videbit equos
et cernet vultus aliis pro tempore versos,
terribiles aliis inmemoresque sui.
Quorum pars causas et res et nomina quaeret,
pars referet, quamvis noverit illa parum :
"Hic qui Sidonio fulget sublimis in ostro
dux fuerat belli, proximus ille duci.
Hic qui nunc in humo lumen miserabile fixit
non isto vultu, cum tulit arma, fuit.
Ille ferox et adhuc oculis hostilibus ardens
hortator pugnae consiliumque fuit.
Perfidus hic nostros inclusit fraude locorum,
squalida promissis qui tegit ora comis.
Illo qui sequitur dicunt mactata ministro
saepe recusanti corpora capta deo.
Hic lacus, hi montes, haec tot castella, tot amnes
plena ferae caedis, plena cruoris erant.
Drusus in his meruit quondam cognomina terris,
quae bona progenies digna parente fuit.
Cornibus hic fractis viridi male tectus ab ulva
decolor ipse suo sanguine Rhenus erat.
Crinibus en etiam fertur Germania passis
et ducis invicti sub pede maesta sedet
collaque Romanae praebens animosa securi
vincula fert illa qua tulit arma manu."
Hos super in curru, Caesar, victore veheris
purpureus populi rite per ora tui,
quaque ibis, manibus circumplaudere tuorum
undique jactato flore tegente vias.
Tempora Phoebea lauro cingetur "io" que
miles "io" magna voce "triumphe" canet.
Ipse sono plausuque simul fremituque calentes
quadrijugos cernes saepe resistere equos.
Inde petes arcem et delubra faventia votis,
et dabitur merito laurea vota Jovi.
Haec ego submotus, qua possum, mente videbo :
erepti nobis jus habet illa loci.
Illa per inmensas spatiatur libera terras,
in caelum celeri pervenit illa fuga ;
illa meos oculos mediam deducit in Urbem
immunes tanti nec sinit esse boni ;
invenietque animus qua currus spectet eburnos :
sic certe in patria per breve tempus ero.
Vera tamen capiet populus spectacula felix
laetaque erit praesens cum duce turba suo.
At mihi fingendo tantum longeque remotis

auribus hic fructus percipiendus erit,
aque procul Latio diversum missus in orbem
qui narret cupido vix erit ista mihi.
Is quoque jam serum referet veteremque triumphum :
quo tamen audiero tempore, laetus ero.
Illa dies veniet mea qua lugubria ponam
causaque privata publica major erit.

T4_3

Magna minorque ferae, quarum regis altera Graias,
altera Sidonias, utraque sicca, rates,
omnia cum summo positae videatis in axe
et maris occiduas non subeatis aquas
aetheriamque suis cingens amplexibus arcem
vester ab intacta circulus extet humo,
aspicite illa, precor, quae non bene moenia quondam
dicitur Iliades transiluisse Remus,
inque meam nitidos dominam convertite vultus,
sitque memor nostri necne referte mihi.
Ei mihi, cur timeam ? Quae sunt manifesta requiro.
Cur jacet ambiguo spes mea mixta metu ?
Crede quod est et vis, ac desine tuta vereri,
deque fide certa sit tibi certa fides,
quodque polo fixae nequeunt tibi dicere flammae,
non mentitura tu tibi voce refer :
esse tui memorem, de qua tibi maxima cura est,
quodque potest, secum nomen habere tuum.
Vultibus illa tuis tamquam praesentis inhaeret
teque remota procul, si modo vivit, amat.
Ecquid, ubi incubuit justo mens aegra dolori,
lenis ab admonito pectore somnus abit ?
Tunc subeunt curae, dum te lectusque locusque
tangit et oblitam non sinit esse mei,
et veniunt aestus, et nox inmensa videtur
fessaque jactati corporis ossa dolent ?
Non equidem dubito quin haec et cetera fiant
detque tuus maesti signa doloris amor,
nec cruciere minus quam cum Thebana cruentum
Hectora Thessalico vidit ab axe rapi.
Quid tamen ipse precer dubito, nec dicere possum
affectum quem te mentis habere velim.
Tristis es ? Indignor quod sim tibi causa doloris.
Non es ? Ut amisso conjuge digna fores !
Tu vero tua damna dole, mitissima conjunx,
tempus et a nostris exige triste malis
fleque meos casus : est quaedam flere voluptas ;
expletur lacrimis egeriturque dolor.
Atque utinam lugenda tibi non vita, sed esset
mors mea : morte fores sola relicta mea !
Spiritus hic per te patrias exisset in auras,
sparsissent lacrimae pectora nostra piae,
supremoque die notum spectantia caelum
texissent digiti lumina nostra tui,
et cinis in tumulo positus jacuisset avito,
tactaque nascenti corpus haberet humus ;
denique, ut et vixi, sine crimine mortuus essem.
Nunc mea supplicio vita pudenda suo est.

Me miserum, si tu, cum diceris exulis uxor,
   avertis vultus et subit ora rubor !
Me miserum, si turpe putas mihi nupta videri !
   Me miserum, si te jam pudet esse meam !
Tempus ubi est illud quo te jactare solebas
   conjuge nec nomen dissimulare viri ?
Tempus ubi est quo te (nisi non vis illa referri)
   et dici, memini, juvit et esse meam ?
Utque proba dignum est, omni tibi dote placebam :
   addebat veris multa faventis amor,
nec quem praeferres (ita res tibi magna videbar)
   quemque tuum malles esse, vir alter erat.
Nunc quoque ne pudeat quod sis mihi nupta, tuusque
   non debet dolor hinc, debet abesse pudor.
Cum cecidit Capaneus subito temerarius ictu,
   num legis Euadnen erubuisse viro ?
Nec, quia rex mundi compescuit ignibus ignes,
   ipse suis Phaethon infitiandus erat.
Nec Semele Cadmo facta est aliena parenti
   quod precibus periit ambitiosa suis.
Nec tibi, quod saevis ego sum Jovis ignibus ictus,
   purpureus molli fiat in ore pudor.
Sed magis in curam nostri consurge tuendi
   exemplumque mihi conjugis esto bonae
materiamque tuis tristem virtutibus imple !
   Ardua per praeceps gloria vadit iter.
Hectora quis nosset, si felix Troja fuisset ?
   publica virtuti per mala facta via est.
Ars tua, Tiphy, jacet, si non sit in aequore fluctus ;
   si valeant homines, ars tua, Phoebe, jacet.
Quae latet inque bonis cessat non cognita rebus
   apparet virtus arguiturque malis.
Dat tibi nostra locum tituli fortuna caputque
   conspicuum pietas qua tua tollat habet.
Utere temporibus quorum nunc munere freta es,
   et patet in laudes area magna tuas.

T4_4

O qui, nominibus cum sis generosus avorum,
   exsuperas morum nobilitate genus,
cujus inest animo patrii candoris imago,
   non careat numeris candor ut iste suis,
cujus in ingenio est patriae facundia linguae,
   qua prior in Latio non fuit ulla foro,
quod minime volui, positis pro nomine signis
   dictus es ; ignoscas laudibus ipse tuis.
Nil ego peccavi ; tua te bona cognita produnt ;
   si, quod es, appares, culpa soluta mea est.
Nec tamen officium nostro tibi carmine factum
   principe tam justo posse nocere puto.
Ipse pater patriae (quid enim est civilius illo ?)
   sustinet in nostro carmine saepe legi,
nec prohibere potest, quia res est publica Caesar,
   et de communi pars quoque nostra bono est.
Juppiter ingeniis praebet sua numina vatum
   seque celebrari quolibet ore sinit.
Causa tua exemplo superorum tuta deorum est,

quorum hic aspicitur, creditur ille deus.
Ut non debuerim, tamen hoc ego crimen habebo :
non fuit arbitrii littera nostra tui.
Nec nova, quod tecum loquor, est injuria nostra,
incolumis cum quo saepe locutus eram.
Quo vereare minus ne sim tibi crimen amicus,
invidiam, si qua est, auctor habere potest.
Nam tuus est primis cultus mihi semper ab annis
(hoc certe noli dissimulare) pater ;
ingeniumque meum (potes hoc meminisse) probabat
plus etiam quam me judice dignus eram ;
deque meis illo referebat versibus ore
in quo pars magnae nobilitatis erat.
Non igitur tibi nunc quod me domus ista recepit,
sed prius auctori sunt data verba tuo ;
non data sunt, mihi crede, tamen, sed in omnibus actis,
ultima si demas, vita tuenda mea est.
Hanc quoque qua perii culpam scelus esse negabis,
si tanti series sit tibi nota mali.
Aut timor aut error nobis, prius obfuit error ;
at sine me fati non meminisse mei !
neve retractando nondum coeuntia rumpam
vulnera : vix illis proderit ipsa quies.
Ergo, ut jure damus poenas, sic afuit omne
peccato facinus consiliumque meo.
Idque deus sentit ; pro quo nec lumen ademptum,
nec mihi detractas possidet alter opes.
Forsitan hanc ipsam, vivam modo, finiet olim,
tempore cum fuerit lenior ira, fugam.
Nunc precor hinc alio jubeat discedere, si non
nostra verecundo vota pudore carent.
Mitius exilium pauloque propinquius opto,
quique sit a saevo longius hoste locus.
Quantaque in Augusto clementia, si quis ab illo
hoc peteret pro me, forsitan ille daret.
Frigida me cohibent Euxini litora Ponti :
dictus ab antiquis Axenus ille fuit ;
nam neque jactantur moderatis aequora ventis
nec placidos portus hospita navis adit.
Sunt circa gentes quae praedam sanguine quaerunt
nec minus infida terra timetur aqua.
Illi quos audis hominum gaudere cruore
paene sub ejusdem sideris axe jacent ;
nec procul a nobis locus est, ubi Taurica dira
caede pharetratae pascitur ara deae.
Haec prius, ut memorant, non invidiosa nefandis
nec cupienda bonis regna Thoantis erant.
Hic pro subposita virgo Pelopeia cerva
sacra deae coluit qualiacumque suae.
Quo postquam, dubium pius an sceleratus, Orestes
exactus Furiis venerat ipse suis
et comes exemplum veri Phoceus amoris,
qui duo corporibus, mentibus unus erant,
protinus evincti tristem ducuntur ad aram
quae stabat geminas ante cruenta fores.
Nec tamen hunc sua mors, nec mors sua terruit illum :
alter ob alterius funera maestus erat.
Et jam constiterat stricto mucrone sacerdos

78 cinxerat et Graias barbara vitta comas,
79 cum vice sermonis fratrem cognovit et illi
80 pro nece complexus Iphigenia dedit.
81 Laeta deae signum crudelia sacra perosae
82 transtulit ex illis in meliora locis.
83 Haec igitur regio, magni paene ultima mundi,
84 quam fugere homines dique, propinqua mihi est ;
85 aque mea terra prope sunt funebria sacra,
86 si modo Nasoni barbara terra sua est.
87 O utinam venti quibus est ablatus Orestes
88 placato referant et mea vela deo !

T4_5 v.1 O mihi dilectos inter pars prima sodales,
2 unica fortunis ara reperta meis,
3 cujus ab adloquiis anima haec moribunda revixit,
4 ut vigil infusa Pallade flamma solet,
5 qui veritus non es portus aperire fideles
6 fulmine percussae confugiumque rati,
7 cujus eram censu non me sensurus egentem,
8 si Caesar patrias eripuisset opes,
9 temporis oblitum dum me rapit impetus hujus,
10 excidit heu ! nomen quam mihi paene tuum !
11 Tu tamen agnoscis tactusque cupidine laudis
12 "Ille ego sum" cuperes dicere posse palam.
13 Certe ego, si sineres, titulum tibi reddere vellem
14 et raram famae conciliare fidem.
15 Ne noceam grato vereor tibi carmine neve
16 intempestivus nominis obstet honor.
17 Quod licet - hoc tutum est - intra tua pectora gaude
18 meque tui memorem teque fuisse pium,
19 utque facis, remis ad opem luctare ferendam,
20 dum veniat placido mollior aura deo,
21 et tutare caput nulli servabile, si non
22 qui mersit Stygia sublevet illud aqua.
23 Teque, quod est rarum, praesta constanter ad omne
24 indeclinatae munus amicitiae.
25 Sic tua processus habeat fortuna perennes,
26 sic ope non egeas ipse juvesque tuos ;
27 sic aequet tua nupta virum probitate perenni,
28 incidat et vestro rara querela toro ;
29 diligat et semper socius te sanguinis illo
30 quo pius affectu Castora frater amat ;
31 sic juvenis similisque tibi sit natus et illum
32 moribus agnoscat quilibet esse tuum ;
33 sic faciat socerum lecto te nata jugali
34 nec tardum juveni det tibi nomen avi.

T4_6 v.1 Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri
2 praebet et incurvo colla premenda jugo ;
3 tempore paret equus lentis animosus habenis
4 et placido duros accipit ore lupos ;
5 tempore Poenorum compescitur ira leonum
6 nec feritas animo quae fuit ante manet ;
7 quaeque sui monitis obtemperat Inda magistri

belua, servitium tempore victa subit.
Tempus, ut extensis tumeat facit uva racemis,
vixque merum capiant grana quod intus habent ;
tempus et in canas semen producit aristas,
et ne sint tristi poma sapore cavet ;
hoc tenuat dentem terras renovantis aratri,
hoc rigidas silices, hoc adamanta terit,
hoc etiam saevas paulatim mitigat iras,
hoc minuit luctus maestaque corda levat.
Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas
praeterquam curas attenuare meas.
Ut patria careo, bis frugibus area trita est,
dissiluit nudo pressa bis uva pede ;
nec quaesita tamen spatio patientia longo est,
mensque mali sensum nostra recentis habet.
Scilicet et veteres fugiunt juga saeva juvenci,
et domitus freno saepe repugnat equus.
Tristior est etiam praesens aerumna priore :
ut sit enim sibi par, crevit et aucta mora est.
Nec tam nota mihi, quam sunt, mala nostra fuerunt ;
nunc magis hoc quo sunt cognitiora gravant.
Est quoque non nihilum vires afferre recentes
nec praeconsumptum temporis esse malis.
Fortior in fulva novus est luctator harena
quam cui sunt tarda brachia fessa mora ;
integer est melior nitidis gladiator in armis
quam cui tela suo sanguine tincta rubent.
Fert bene praecipites navis modo facta procellas ;
quamlibet exiguo solvitur imbre vetus.
Nos quoque, quae ferimus, tulimus patientius ante,
quae mala sunt longa multiplicata die.
Credite, deficio, nostroque a corpore quantum
auguror, accedent tempora parva malis.
Nam neque sunt vires, nec qui color esse solebat ;
vix habeo tenuem, quae tegat ossa, cutem.
Corpore sed mens est aegro magis aegra malique
in circumspectu stat sine fine sui.
Urbis abest facies, absunt, mea cura, sodales,
et, qua nulla mihi carior, uxor abest.
Vulgus adest Scythicum bracataque turba Getarum.
Sic me, quae video non videoque, movent.
Una tamen spes est, quae me soletur in istis,
haec fore morte mea non diuturna mala.

T4_7

Bis me sol adiit gelidae post frigora brumae,
bisque suum tacto Pisce peregit iter.
Tempore tam longo cur non tua dextera versus
quamlibet in paucos officiosa fuit ?
Cur tua cessavit pietas scribentibus illis,
exiguus nobis cum quibus usus erat ?
Cur, quotiens alicui chartae sua vincula dempsi,
illam speravi nomen habere tuum ?
Di faciant ut saepe tua sit epistula dextra
scripta, sed e multis reddita nulla mihi !
Quod precor esse liquet ; credam prius ora Medusae
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis,

esse canes utero sub virginis, esse Chimaeram
a truce quae flammis separet angue leam,
quadrupedesque hominis cum pectore pectora junctos
tergeminumque virum tergeminumque canem
Sphingaque et Harpyias serpentipedesque Gigantes
centimanumque Gyan semibovemque virum.
Haec ego cuncta prius quam te, carissime, credam
mutatum curam deposuisse mei.
Innumeri montes inter me teque viaeque
fluminaque et campi nec freta pauca jacent.
Mille potest causis, a te quae littera saepe
missa sit, in nostras rara venire manus.
Mille tamen causas scribendo vince frequenter,
excusem ne te semper, amice, mihi.

T4_8

Jam mea cycneas imitantur tempora plumas
inficit et nigras alba senecta comas ;
jam subeunt anni fragiles et inertior aetas,
jamque parum firmo me mihi ferre grave est.
Nunc erat ut posito deberem fine laborum
vivere cor nullo sollicitante metu,
quaeque meae semper placuerunt otia menti
carpere et in studiis molliter esse meis
et parvam celebrare domum veteresque Penates
et quae nunc domino rura paterna carent,
inque sinu dominae carisque sodalibus inque
securus patria consenuisse mea.
Haec mea sic quondam peragi speraverat aetas ;
hos ego sic annos ponere dignus eram.
Non ita dis visum, qui me terraque marique
actum Sarmaticis exposuere locis.
In cava ducuntur quassae navalia puppes,
ne temere in mediis dissoluantur aquis ;
ne cadat et multas palmas inhonestet adeptos,
languidus in pratis gramina carpit equus ;
miles, ubi emeritis non est satis utilis annis,
ponit ad antiquos, quae tulit arma, Lares.
Sic igitur tarda vires minuente senecta
me quoque donari jam rude tempus erat ;
tempus erat nec me peregrinum ducere caelum
nec siccam Getico fonte levare sitim,
sed modo, quos habui, vacuos secedere in hortos,
nunc hominum visu rursus et Urbe frui.
Sic animo quondam non divinante futura
optabam placide vivere posse senex.
Fata repugnarunt, quae, cum mihi tempora prima
mollia praebuerint, posteriora gravant,
jamque decem lustris omni sine labe peractis
parte premor vitae deteriore meae,
nec procul a metis quas paene tenere videbar
curriculo gravis est facta ruina meo.
Ergo illum demens in me saevire coegi,
mitius inmensus quo nihil orbis habet
ipsaque delictis victa est clementia nostris !
Nec tamen errori vita negata meo est,
vita procul patria peragenda sub axe Boreo,

qua maris Euxini terra sinistra jacet.
Hoc mihi si Delphi Dodonaque diceret ipsa,
esse videretur vanus uterque locus.
Nil adeo validum est, adamas licet alliget illud,
ut maneat rapido firmius igne Jovis.
Nil ita sublime est supraque pericula tendit,
non sit ut inferius suppositumque deo.
Nam quamquam vitio pars est contracta malorum,
plus tamen exitii numinis ira dedit.
At vos admoniti nostris quoque casibus este,
aequantem Superos emeruisse virum.

T4_9

Si licet et pateris, nomen facinusque tacebo
et tua Lethaeis acta dabuntur aquis,
nostraque vincetur lacrimis sententia seris.
Fac modo te pateat paenituisse tui !
Fac modo te damnes cupiasque eradere vitae
tempora, si possis, Tisiphonaea tuae.
Sin minus, et flagrant odio tua pectora nostro,
induet infelix arma coacta dolor.
Sim licet extremum, sicut sum, missus in orbem,
nostra suas isto porriget ira manus.
Omnia, si nescis, Caesar mihi jura reliquit,
et sola est patria poena carere mea.
Et patriam, modo sit sospes, speramus ab illo :
saepe Jovis telo quercus adusta viret.
Denique vindictae si sit mihi nulla facultas,
Pierides vires et sua tela dabunt.
Quod Scythicis habitem longe submotus in oris
siccaque sint oculis proxima signa meis,
nostra per inmensas ibunt praeconia gentes,
quodque querar, notum, qua patet orbis, erit.
Ibit ad occasum quicquid dicemus ob ortu,
testis et Hesperiae vocis Eous erit ;
trans ego tellurem, trans altas audiar undas,
et gemitus vox est magna futura mei.
Nec tua te sontem tantummodo saecula norint :
perpetuae crimen posteritatis eris.
Jam feror in pugnas et nondum cornua sumpsi,
nec mihi sumendi causa sit ulla velim.
Circus adhuc cessat, spargit jam torvus harenam
taurus et infesto jam pede pulsat humum.
Hoc quoque, quam volui, plus est : cane, Musa, receptus,
dum licet huic nomen dissimulare suum.

T4_10

Ille ego qui fuerim, tenerorum lusor amorum,
quem legis, ut noris, accipe, posteritas.
Sulmo mihi patria est gelidis uberrimus undis,
milia qui novies distat ab Urbe decem.
Editus hic ego sum nec non ut tempora noris,
cum cecidit fato consul uterque pari.
Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis heres,
non modo fortunae munere factus eques.
Nec stirps prima fui, genito sum fratre creatus

qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
Lucifer amborum natalibus adfuit idem ;
una celebrata est per duo liba dies :
haec est armiferae festis de quinque Minervae,
quae fieri pugna prima cruenta solet.
Protinus excolimur teneri curaque parentis
imus ad insignes Urbis ab arte viros.
Frater ad eloquium viridi tendebat ab aevo,
fortia verbosi natus ad arma fori.
At mihi jam puero caelestia sacra placebant
inque suum furtim Musa trahebat opus.
Saepe pater dixit : "Studium quid inutile temptas ?
Maeonides nullas ipse reliquit opes."
Motus eram dictis totoque Helicone relicto
scribere temptabam verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
et quod temptabam scribere versus erat.
Interea tacito passu labentibus annis
liberior fratri sumpta mihique toga est,
induiturque umeris cum lato purpura clavo,
et studium nobis, quod fuit ante, manet.
Jamque decem vitae frater geminaverat annos,
cum perit, et coepi parte carere mei.
Cepimus et tenerae primos aetatis honores
eque viris quondam pars tribus una fui.
Curia restabat : clavi mensura coacta est.
Majus erat nostris viribus illud onus ;
nec patiens corpus nec mens fuit apta labori,
sollicitaeque fugax ambitionis eram ;
et petere Aoniae suadebant tuta sorores
otia judicio semper amata meo.
Temporis illius colui fovique poetas,
quotque aderant vates, rebar adesse deos.
Saepe suas Volucres legit mihi grandior aevo,
quaeque necet serpens, quae juvat herba, Macer ;
saepe suos solitus recitare Propertius ignes
jure sodalicii quo mihi junctus erat ;
Ponticus heroo, Bassus quoque clarus iambis
dulcia convictus membra fuere mei.
Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
dum ferit Ausonia carmina culta lyra.
Vergilium vidi tantum, nec avara Tibullo
tempus amicitiae fata dedere meae.
Successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi,
quartus ab his serie temporis ipse fui.
Utque ego majores, sic me coluere minores,
notaque non tarde facta Thalia mea est.
Carmina cum primum populo juvenilia legi,
barba resecta mihi bisve semelve fuit.
Moverat ingenium totam cantata per Urbem
nomine non vero dicta Corinna mihi.
Multa quidem scripsi, sed quae vitiosa putavi
emendaturis ignibus ipse dedi.
Tunc quoque, cum fugerem, quaedam placitura cremavi,
iratus studio carminibusque meis.
Molle Cupidineis nec inexpugnabile telis
cor mihi quodque levis causa moveret erat.
Cum tamen hic essem minimoque accenderer igni,

nomine sub nostro fabula nulla fuit.
Paene mihi puero nec digna nec utilis uxor
est data, quae tempus perbreve nupta fuit ;
illi successit quamvis sine crimine conjunx,
non tamen in nostro firma futura toro ;
ultima, quae mecum seros permansit in annos,
sustinuit conjunx exulis esse viri.
Filia me mea bis prima fecunda juventa,
sed non ex uno conjuge, fecit avum.
Et jam complerat genitor sua fata novemque
addiderat lustris altera lustra novem.
Non aliter flevi quam me fleturus ademptum
ille fuit. Matri proxima justa tuli.
Felices ambo tempestiveque sepulti,
ante diem poenae quod periere meae !
Me quoque felicem, quod non viventibus illis
sum miser et de me quod doluere nihil !
Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restat
et gracilis structos effugit umbra rogos,
fama, parentales, si vos mea contigit, umbrae,
et sunt in Stygio crimina nostra foro,
scite, precor, causam (nec vos mihi fallere fas est)
errorem jussae, non scelus, esse fugae.
Manibus hoc satis est ! ad vos, studiosa, revertor
pectora, quae vitae quaeritis acta meae.
Jam mihi canities pulsis melioribus annis
venerat antiquas miscueratque comas.
Postque meos ortus Pisaea vinctus oliva
abstulerat decies praemia victor eques,
cum maris Euxini positos ad laeva Tomitas
quaerere me laesi principis ira jubet.
Causa meae cunctis nimium quoque nota ruinae
indicio non est testificanda meo.
Quid referam comitumque nefas famulosque nocentes ?
Ipsa multa tuli non leviora fuga.
Indignata malis mens est succumbere seque
praestitit invictam viribus usa suis ;
oblitusque mei ductaeque per otia vitae
insolita cepi temporis arma manu
totque tuli terra casus pelagoque quot inter
occultum stellae conspicuumque polum.
Tacta mihi tandem longis erroribus acto
juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.
Hic ego finitimis quamvis circumsoner armis,
tristia, quo possum, carmine fata levo,
quod, quamvis nemo est cujus referatur ad aures,
sic tamen absumo decipioque diem.
Ergo, quod vivo durisque laboribus obsto
nec me sollicitae taedia lucis habent,
gratia, Musa, tibi ! Nam tu solacia praebes,
tu curae requies, tu medicina venis ;
tu dux et comes es ; tu nos abducis ab Histro
in medioque mihi das Helicone locum.
Tu mihi, quod rarum est, vivo sublime dedisti
nomen, ab exequiis quod dare fama solet.
Nec, qui detrectat praesentia, Livor iniquo
ullum de nostris dente momordit opus.
Nam tulerint magnos cum saecula nostra poetas,

non fuit ingenio fama maligna meo,
cumque ego praeponam multos mihi, non minor illis
dicor et in toto plurimus orbe legor.
Si quid habent igitur vatum praesagia veri,
protinus ut moriar, non ero, terra, tuus.
Sive favore tuli sive hanc ego carmine famam,
jure tibi grates, candide lector, ago.

T5_1

Hunc quoque de Getico, nostri studiose, libellum
litore praemissis quattuor adde meis.
Hic quoque talis erit qualis fortuna poetae :
invenies toto carmine dulce nihil.
Flebilis ut noster status est, ita flebile carmen,
materiae scripto conveniente suae.
Integer et laetus laeta et juvenalia lusi ;
illa tamen nunc me composuisse piget.
Ut cecidi, subiti perago praeconia casus
sumque argumenti conditor ipse mei,
utque jacens ripa deflere Caystrius ales
dicitur ore suam deficiente necem,
sic ego Sarmaticas longe projectus in oras
efficio tacitum ne mihi funus eat.
Delicias si quis lascivaque carmina quaerit,
praemoneo, numquam est scripta quod ista legat.
Aptior huic Gallus blandique Propertius oris,
aptior, ingenium come, Tibullus erit.
Atque utinam numero non nos essemus in isto !
Ei mihi, cur unquam Musa jocata mea est ?
Sed dedimus poenas Scythicique in finibus Histri
ille pharetrati lusor Amoris abest.
Quod superest, animos ad publica carmina flexi
et memores jussi nominis esse sui.
Si tamen ex vobis aliquis tam multa requiret
unde dolenda canam, multa dolenda tuli.
Non haec ingenio, non haec componimus arte :
materia est propriis ingeniosa malis.
Et quota fortunae pars est in carmine nostrae ?
Felix qui patitur quae numerare potest !
Quot frutices silvae, quot flavas Thybris harenas,
mollia quot Martis gramina campus habet,
tot mala pertulimus, quorum medicina quiesque
nulla nisi in studio est Pieridumque mora.
"Quis tibi, Naso, modus lacrimosi carminis ?" inquis.
Idem fortunae qui modus hujus erit.
Quod querar, illa mihi pleno de fonte ministrat
nec mea sunt, fati verba sed ista mei.
At mihi si cara patriam cum conjuge reddas,
sint vultus hilares simque quod ante fui ;
lenior invicti si sit mihi Caesaris ira,
carmina laetitiae jam tibi plena dabo.
Nec tamen, ut lusit, rursus mea littera ludet :
sit semel illa joco luxuriata meo.
Quod probet ipse, canam, poenae modo parte levata
barbariam rigidos effugiamque Getas.

Interea nostri quid agant, nisi triste, libelli ?
Tibia funeribus convenit ista meis.
"At poteras, inquis , melius mala ferre silendo
et tacitus casus dissimulare tuos."
Exigis ut nulli gemitus tormenta sequantur
acceptoque gravi vulnere flere vetas ?
Ipse Perilleo Phalaris permisit in aere
edere mugitus et bovis ore queri.
Cum Priami lacrimis offensus non sit Achilles,
tu fletus inhibes, durior hoste, meos ?
Cum faceret Nioben orbam Latonia proles,
non tamen et siccas jussit habere genas.
Est aliquid fatale malum per verba levare.
Hoc querulam Procnen Halcyonenque facit ;
hoc erat in gelido quare Poeantius antro
voce fatigaret Lemnia saxa sua.
Strangulat inclusus dolor atque exaestuat intus
cogitur et vires multiplicare suas.
Da veniam potius, vel totos tolle libellos,
sic mihi quod prodest si tibi, lector, obest.
Sed neque obesse potest, ulli nec scripta fuerunt
nostra nisi auctori perniciosa suo.
"At mala sunt." Fateor. Quis te mala sumere cogit
aut quis deceptum ponere sumpta vetat ?
Ipse nec emendo, sed ut hic deducta legantur ;
non sunt illa suo barbariora loco,
nec me Roma suis debet conferre poetis :
inter Sauromatas ingeniosus eram.
Denique nulla mihi captatur gloria quaeque
ingeniis stimulos subdere fama solet.
Nolumus assiduis animum tabescere curis,
quae tamen inrumpunt quoque vetantur eunt.
Cur scribam, docui. Cur mittam, quaeritis, isto ?
Vobiscum cupio quolibet esse modo.

T5_2

Ecquid, ubi e Ponto nova venit epistula, palles,
et tibi sollicita solvitur illa manu ?
Pone metum : valeo corpusque, quod ante laborum
impatiens nobis invalidumque fuit,
sufficit, atque ipso vexatum induruit usu.
An magis infirmo non vacat esse mihi ?
Mens tamen aegra jacet nec tempore robora sumpsit,
adfectusque animi, qui fuit ante, manet,
quaeque mora spatioque suo coitura putavi
vulnera non aliter quam modo facta dolent.
Scilicet exiguis prodest annosa vetustas ;
grandibus accedunt tempore damna malis.
Paene decem totis aluit Poeantius annis
pestiferum tumido vulnus ab angue datum.
Telephus aeterna consumptus tabe perisset,
si non, quae nocuit, dextra tulisset opem.
Et mea, si facinus nullum commisimus, opto,
vulnera qui fecit, facta levare velit.
Contentusque mei jam tandem parte doloris
exiguum pleno de mare demat aquae.
Detrahat ut multum, multum restabit acerbi ;

parsque meae poenae totius instar erit.
Litora quot conchas, quot amoena rosaria flores,
quotve soporiferum grana papaver habet,
silva feras quot alit, quot piscibus unda natatur,
quot tenerum pennis aera pulsat avis,
tot premor adversis, quae si comprendere coner,
Icariae numerum dicere coner aquae.
Utque viae casus, ut amara pericula ponti,
ut taceam strictas in mea fata manus,
barbara me tellus orbisque novissima magni
sustinet et saevo cinctus ab hoste locus.
Hinc ego traicerer (neque enim mea culpa cruenta est),
esset, quae debet, si tibi cura mei.
Ille deus, bene quo Romana potentia nixa est,
saepe suo victor lenis in hoste fuit.
Quid dubitas et tuta times ? accede rogaque !
Caesare nil ingens mitius orbis habet.
Me miserum ! quid agam, si proxima quaeque relinquunt ?
Subtrahis effracto tu quoque colla jugo ?
Quo ferar ? Unde petam lassis solacia rebus ?
Ancora jam nostram non tenet ulla ratem.
Videris ; ipse sacram, quamvis invisus, ad aram
confugiam : nullas submovet ara manus.
Alloquor en absens absentia numina supplex,
si fas est homini cum Jove posse loqui.
Arbiter imperii, quo certum est sospite cunctos
Ausoniae curam gentis habere deos,
o decus, o patriae per te florentis imago,
o vir non ipso, quem regis, orbe minor,
sic habites terras et te desideret aether !
sic ad pacta tibi sidera tardus eas !
Parce, precor, minimamque tuo de fulmine partem
deme ! Satis poenae, quod superabit, erit.
Ira quidem moderata tua est vitamque dedisti,
nec mihi jus civis nec mihi nomen abest,
nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul
edicti verbis nominor ipse tui.
Omniaque haec timui, quia me meruisse videbam ;
sed tua peccato lenior ira meo est.
Arva relegatum jussisti visere Ponti,
et Scythicum profuga scindere puppe fretum.
Jussus ad Euxini deformia litora veni
aequoris, haec gelido terra sub axe jacet.
Nec me tam cruciat numquam sine frigore caelum
glebaque canenti semper obusta gelu,
nesciaque est vocis quod barbara lingua Latinae
Graecaque quod Getico victa loquela sono est,
quam quod finitimo cinctus premor undique Marte
vixque brevis tutum murus ab hoste facit.
Pax tamen interdum est, pacis fiducia numquam :
sic hic nunc patitur, nunc timet arma locus.
Hinc ego dum muter, vel me Zanclaea Charybdis
devoret, atque suis ad Styga mittat aquis,
vel rapidae flammis urar patienter in Aetnae,
vel freta Leucadii mittar in alta dei.
Quod petimus, poena est : neque enim miser esse recuso,
sed precor ut possim tutius esse miser.

T5_3 v.1 Illa dies haec est, qua te celebrare poetae,
2 si modo non fallunt tempora, Bacche, solent,
3 festaque odoratis innectunt tempora sertis,
4 et dicunt laudes ad tua vina tuas.
5 Inter quos, memini, dum me mea fata sinebant,
6 non invisa tibi pars ego saepe fui,
7 quem nunc suppositum stellis Cynosuridos Ursae
8 juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis,
9 quique prius mollem vacuamque laboribus egi
10 in studiis vitam Pieridumque choro,
11 nunc procul a patria Geticis circumsonor armis,
12 multa prius pelago multaque passus humo.
13 Sive mihi casus, sive hoc dedit ira deorum,
14 nubila nascenti seu mihi Parca fuit,
15 tu tamen e sacris hederae cultoribus unum
16 numine debueras sustinuisse tuo.
17 An dominae fati quicquid cecinere sorores,
18 omne sub arbitrio desinit esse dei ?
19 Ipse quoque aetherias meritis invectus es arces,
20 quo non exiguo facta labore via est.
21 Nec patria est habitata tibi, sed adusque nivosum
22 Strymona venisti Marticolamque Geten
23 Persidaque et lato spatiantem flumine Gangen
24 et quascumque bibit decolor Indus aquas.
25 Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcae
26 stamina bis genito bis cecinere tibi.
27 Me quoque, si fas est exemplis ire deorum,
28 ferrea sors vitae difficilisque premit,
29 illo nec levius cecidi quem magna locutum
30 reppulit a Thebis Juppiter igne suo.
31 Ut tamen audisti percussum fulmine vatem,
32 admonitu matris condoluisse potes,
33 et potes aspiciens circum tua sacra poetas
34 "Nescio quis nostri dicere "cultor abest."
35 Fer, bone Liber, opem ! sic altera degravet ulmum
36 vitis et incluso plena sit uva mero !
37 Sic tibi cum Bacchis Satyrorum gnava juventus
38 adsit, et attonito non taceare sono !
39 Ossa bipenniferi sic sint male pressa Lycurgi,
40 impia nec poena Pentheos umbra vacet !
41 Sic micet aeternum vicinaque sidera vincat
42 conjugis in caelo clara Corona tuae !
43 Huc ades et casus releves, pulcherrime, nostros,
44 unum de numero me memor esse tuo.
45 Sunt dis inter se commercia : flectere tempta
46 Caesareum numen numine, Bacche, tuo !
47 Vos quoque, consortes studii, pia turba, poetae,
48 haec eadem sumpto quisque rogate mero !
49 Atque aliquis vestrum, Nasonis nomine dicto,
50 adponat lacrimis pocula mixta suis
51 admonitusque mei, cum circumspexerit omnes,
52 dicat : "Ubi est nostri pars modo Naso chori ?"
53 Idque ita, si vestrum merui candore favorem
54 nullaque judicio littera laesa meo est,
55 si, veterum digne veneror cum scripta virorum,
56 proxima non illis esse minora reor.

57 Sic igitur dextro faciatis Apolline carmen !
58 Quod licet, inter vos nomen habete meum !

T5_4 v.1 Litore ab Euxino Nasonis epistula veni
2 lassaque facta mari lassaque facta via.
3 Qui mihi flens dixit : "Tu, cui licet, aspice Romam !
4 Heu ! quanto melior sors tua sorte mea est !"
5 Flens quoque me scripsit, nec qua signabar, ad os est
6 ante, sed ad madidas gemma relata genas.
7 Tristitiae causam si quis cognoscere quaerit,
8 ostendi solem postulat ille sibi
9 nec frondem in silvis nec aperto mollia prato
10 gramina nec pleno flumine cernit aquam ;
11 quid Priamus doleat mirabitur Hectore rapto
12 quidve Philoctetes ictus ab angue gemat.
13 Di facerent utinam talis status esset in illo
14 ut non tristitiae causa dolenda foret !
15 Fert tamen, ut debet, casus patienter amaros
16 more nec indomiti frena recusat equi,
17 nec fore perpetuam sperat sibi numinis iram
18 conscius in culpa non scelus esse sua.
19 Saepe refert sit quanta dei clementia cujus
20 se quoque in exemplis adnumerare solet :
21 nam quod opes teneat patrias, quod nomina civis,
22 denique quod vivat, munus habere dei.
23 Te tamen (o, si quid credis mihi, carior illi
24 omnibus) in toto pectore semper habet ;
25 teque Menoetiaden, te, qui comitatus Orestem,
26 te vocat Aegiden Euryalumque suum ;
27 nec patriam magis ille suam desiderat et quae
28 plurima cum patria sentit abesse sibi
29 quam vultus oculosque tuos, o dulcior illo
30 melle quod in ceris Attica ponit apis.
31 Saepe etiam maerens tempus reminiscitur illud
32 quod non praeventum morte fuisse dolet ;
33 cumque alii fugerent subitae contagia cladis
34 nec vellent ictae limen adire domus,
35 te sibi cum paucis meminit mansisse fidelem,
36 si paucos aliquis tresve duosve vocat.
37 Quamvis adtonitus, sensit tamen omnia nec te
38 se minus adversis indoluisse suis.
39 Verba solet vultumque tuum gemitusque referre
40 et te flente suos emaduisse sinus,
41 quam sibi praestiteris, qua consolatus amicum
42 sis ope, solandus cum simul ipse fores.
43 Pro quibus adfirmat fore se memoremque piumque,
44 sive diem videat sive tegatur humo,
45 per caput ipse suum solitus jurare tuumque,
46 quod scio non illi vilius esse suo.
47 Plena tot ac tantis referetur gratia factis,
48 nec sinet ille tuos litus arare boves.
49 Fac modo constanter profugum tueare ! quod ille,
50 qui bene te novit, non rogat, ipsa rogo.

T5_5

Annuus adsuetum dominae natalis honorem
exigit : ite, manus, ad pia sacra, meae.
Sic quondam festum Laertius egerat heros
forsan in extremo conjugis orbe diem.
Lingua favens adsit nostrorum oblita malorum,
quae, puto, dedidicit jam bona verba loqui,
quaeque semel toto vestis mihi sumitur anno,
sumatur fatis discolor alba meis ;
araque gramineo viridis de caespite fiat
et velet tepidos nexa corona focos.
Da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,
quodque pio fusum stridat in igne merum.
Optime Natalis ! quamvis procul absumus, opto
candidus huc venias dissimilisque meo ;
si quod et instabat dominae miserabile vulnus,
sit perfuncta meis tempus in omne malis ;
quaeque gravi nuper plus quam quassata procella est,
quod superest, tutum per mare navis eat.
Illa domo nataque sua patriaque fruatur
(erepta haec uni sit satis esse mihi),
quatenus et non est in caro conjuge felix,
pars vitae tristi cetera nube vacet !
Vivat, ametque virum, quoniam sic cogitur, absens
consumatque annos, sed diuturna, suos ;
adicerem et nostros, sed ne contagia fati
corrumpant timeo, quos agit ipsa, mei.
Nil homini certum est : fieri quis posse putaret
ut facerem in mediis haec ego sacra Getis ?
Aspice ut aura tamen fumos e ture coortos
in partes Italas et loca dextra ferat.
Sensus inest igitur nebulis, quas exigit ignis.
Consilio fugiunt aethera, Ponte, tuum.
Consilio commune sacrum cum fiat in ara
fratribus alterna qui periere manu,
ipsa sibi discors, tamquam mandetur ab illis,
scinditur in partes atra favilla duas.
Hoc, memini, quondam fieri non posse loquebar,
et me Battiades judice falsus erat.
Omnia nunc credo, cum tu non stultus ab Arcto
terga, vapor, dederis Ausoniamque petas.
Haec ergo lux est, quae si non orta fuisset,
nulla fuit misero festa videnda mihi.
Edidit haec mores illis heroisin aequos,
quis erat Eetion Icariusque pater ;
nata pudicitia est, mores probitasque fidesque,
at non sunt ista gaudia nata die,
sed labor et curae fortunaque moribus impar,
justaque de viduo paene querela toro.
Scilicet adversis probitas exercita rebus
tristi materiam tempore laudis habet :
si nihil infesti durus vidisset Ulixes,
Penelope felix, sed sine laude, foret.
Victor Echionias si vir penetrasset in arces,
forsitan Euadnen vix sua nosset humus ;
cum Pelia genitae tot sint, cur nobilis una est ?
Nempe fuit misero nupta quod una viro.
Effice ut Iliacas tangat prior alter harenas :
Laodamia nihil cur referatur erit ;

et tua, quod malles, pietas ignota maneret,
implerent venti si mea vela sui.
Di tamen et Caesar dis accessure, sed olim,
aequarint Pylios cum tua fata dies,
non mihi qui poenam fateor meruisse, sed illi
parcite quae nullo digna dolore dolet.

T5_6

Tu quoque, nostrarum quondam fiducia rerum,
qui mihi confugium, qui mihi portus eras,
tu quoque suscepti curam dimittis amici
officiique pium tam cito ponis onus ?
Sarcina sum, fateor, quam si non tempore nostro
depositurus eras, non subeunda fuit.
Fluctibus in mediis navem, Palinure, relinquis ?
Ne fuge, neve tua sit minor arte fides !
Numquid Achilleos inter fera proelia fidi
deseruit levitas Automedontis equos ?
Quem semel excepit, numquam Podalirius aegro
promissam medicae non tulit artis opem.
Turpius eicitur quam non admittitur hospes ;
quae patuit, dextrae firma sit ara meae.
Nil nisi me solum primo tutatus es, at nunc
me pariter serva judiciumque tuum,
si modo non aliqua est in me nova culpa tuamque
mutarunt subito crimina nostra fidem.
Spiritus hic, Scythica quem non bene ducimus aura,
quod cupio, membris exeat ante meis
quam tua delicto stringantur pectora nostro
et videar merito vilior esse tibi.
Non adeo toti fatis urgemur iniquis
ut mea sit longis mens quoque mota malis.
Finge tamen motam : quotiens Agamemnone natum
dixisse in Pyladen improba verba putas ?
Nec procul a vero est quin et pulsarit amicum :
mansit in officiis non minus ille suis.
Hoc est cum miseris solum commune beatis,
ambobus tribui quod solet obsequium :
ceditur et caecis et quos praetexta verendos
virgaque cum verbis inperiosa facit.
Si mihi non parcis, fortunae parcere debes :
non habet in nobis ullius ira locum.
Elige nostrorum minimum minimumque laborum :
isto quod quereris grandius illud erit.
Quam multa madidae celantur harundine fossae,
florida quam multas Hybla tuetur apes,
quam multae gracili terrena sub horrea ferre
limite formicae grana reperta solent,
tam me circumstat densorum turba malorum.
Crede mihi, vero est nostra querela minor.
His qui contentus non est, in litus harenas,
in segetem spicas, in mare fundat aquas.
Intempestivos igitur compesce tumores
vela nec in medio desere nostra mari.

T5_7 v.1 Quam legis, ex illa tibi venit epistula terra,
2 latus ubi aequoreis additur Hister aquis.
3 Si tibi contingit cum dulci vita salute,
4 candida fortunae pars manet una meae.
5 Scilicet, ut semper, quid agam, carissime, quaeris,
6 quamvis hoc vel me scire tacente potes :
7 sum miser (haec brevis est nostrorum summa malorum)
8 quisquis et offenso Caesare vivit, erit.
9 Turba Tomitanae quae sit regionis et inter
10 quos habitem mores discere cura tibi est ?
11 Mixta sit haec quamvis inter Graecosque Getasque,
12 a male pacatis plus trahit ora Getis ;
13 Sarmaticae major Geticaeque frequentia gentis
14 per medias in equis itque reditque vias.
15 In quibus est nemo qui non coryton et arcum
16 telaque vipereo lurida felle gerat.
17 Vox fera, trux vultus, verissima Martis imago ;
18 non coma, non ulla barba resecta manu ;
19 dextera non segnis fixo dare vulnera cultro,
20 quem junctum lateri barbarus omnis habet.
21 Vivit in his, heu ! nunc lusorum oblitus amorum,
22 hos videt, hos vates audit, amice, tuus !
23 Atque utinam vivat non et moriatur in illis,
24 absit ab invisis et tamen umbra locis.
25 Carmina quod pleno saltari nostra theatro
26 versibus et plaudi scribis, amice, meis :
27 nil equidem feci (tu scis hoc ipse) theatris,
28 Musa nec in plausus ambitiosa mea est.
29 Non tamen ingratum est quodcumque oblivia nostri
30 impedit et profugi nomen in ora refert.
31 Quamvis interdum, quae me laesisse recordor,
32 carmina devoveo Pieridasque meas,
33 cum bene devovi, nequeo tamen esse sine illis,
34 vulneribusque meis tela cruenta sequor,
35 quaeque modo Euboicis lacerata est fluctibus, audet
36 Graia Caphaream currere puppis aquam.
37 Nec tamen ut lauder vigilo curamque futuri
38 nominis, utilius quod latuisset, ago.
39 Detineo studiis animum falloque dolores,
40 experior curis et dare verba meis.
41 Quid potius faciam desertis solus in oris,
42 quamve malis aliam quaerere coner opem ?
43 Sive locum specto, locus est inamabilis et quo
44 esse nihil toto tristius orbe potest,
45 sive homines, vix sunt homines hoc nomine digni
46 quamque lupi saevae plus feritatis habent :
47 non metuunt leges, sed cedit viribus aequum
48 victaque pugnaci jura sub ense jacent.
49 Pellibus et laxis arcent mala frigora bracis
50 oraque sunt longis horrida tecta comis.
51 In paucis extant Graecae vestigia linguae,
52 haec quoque jam Getico barbara facta sono.
53 Unus in hoc nemo est populo qui forte Latine
54 quaelibet e medio reddere verba queat.
55 Ille ego Romanus vates (ignoscite, Musae !)
56 Sarmatico cogor plurima more loqui.
57 En pudet et fateor, jam desuetudine longa
58 vix subeunt ipsi verba Latina mihi.

Nec dubito quin sint et in hoc non pauca libello
   barbara : non hominis culpa, sed ista loci.
Ne tamen Ausoniae perdam commercia linguae,
   et fiat patrio vox mea muta sono,
ipse loquor mecum desuetaque verba retracto,
   et studii repeto signa sinistra mei.
Sic animum tempusque traho, me sicque reduco
   a contemplatu summoveoque mali.
Carminibus quaero miserarum oblivia rerum :
   praemia si studio consequar ista, sat est.

T5_8

Non adeo cecidi, quamvis abjectus, ut infra
   te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.
Quae tibi res animos in me facit, improbe, curve
   casibus insultas quos potes ipse pati ?
Nec mala te reddunt mitem placidumque jacenti
   nostra quibus possint inlacrimare ferae.
Nec metuis dubio Fortunae stantis in orbe
   numen et exosae verba superba deae :
exigit a dignis ultrix Rhamnusia poenas.
   Imposito calcas quid mea fata pede ?
Vidi ego naufragium qui risit aequore mergi,
   et "Numquam, dixi, justior unda fuit."
Vilia qui quondam miseris alimenta negarat
   nunc mendicato pascitur ipse cibo.
Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat
   et manet in nullo certa tenaxque loco,
sed modo laeta monet, vultus modo sumit acerbos
   et tantum constans in levitate sua est.
Nos quoque floruimus, sed flos erat ille caducus,
   flammaque de stipula nostra brevisque fuit.
Neve tamen tota capias fera gaudia mente,
   non est placandi spes mihi nulla dei,
vel quia peccavi citra scelus, utque pudore
   non caret, invidia sic mea culpa caret,
vel quia nil ingens ad finem solis ab ortu
   illo, cui paret, mitius orbis habet.
Scilicet ut non est per vim superabilis ulli,
   molle cor ad timidas sic habet ille preces,
exemploque deum, quibus accessurus et ipse est,
   cum poenae venia plura roganda petam :
Si numeres anno soles et nubila toto,
   invenies nitidum saepius isse diem.
Ergo ne nimium nostra laetere ruina,
   restitui quondam me quoque posse puta !
Posse puta fieri lenito principe vultus
   ut videas media tristis in Urbe meos
utque ego te videam causa graviore fugatum !
   Haec sunt a primis proxima vota meis.

T5_9

O tua si sineres in nostris nomina poni
   carminibus, positus quam mihi saepe fores !
Te canerem solum, meriti memor, inque libellis
   crevisset sine te pagina nulla meis.

Quid tibi deberem tota sciretur in Urbe,
   exul in amissa si tamen Urbe legor.
Te praesens mitem nosset, te serior aetas,
   scripta vetustatem si modo nostra ferunt.
Nec tibi cessaret doctus bene dicere lector :
   hic te servato vate maneret honor.
Caesaris est primum munus quod ducimus auras ;
   gratia post magnos est tibi habenda deos.
Ille dedit vitam ; tu, quam dedit ille, tueris
   et facis accepto munere posse frui.
Cumque perhorruerit casus pars maxima nostros,
   pars etiam credi pertimuisse velit
naufragiumque meum tumulo spectarit ab alto
   nec dederit nanti per freta saeva manum,
seminecem Stygia revocasti solus ab unda.
   Hoc quoque, quod memores possumus esse, tuum est.
Di tibi se tribuant cum Caesare semper amicos !
   non potuit votum plenius esse meum.
Haec meus argutis, si tu paterere, libellis
   poneret in multa luce videnda labor.
Nunc quoque se, quamvis est jussa quiescere, quin te
   nominet invitum vix mea Musa tenet.
Utque canem pavidae nactum vestigia cervae
   latrantem frustra copula dura tenet,
utque fores nondum reserati carceris acer
   nunc pede, nunc ipsa fronte lacessit equus,
sic mea lege data vincta atque inclusa Thalia
   per titulum vetiti nominis ire cupit.
Ne tamen officio memoris laedaris amici,
   parebo jussis (parce timere) tuis.
At non parerem, si non meminisse putares.
   Hoc quod non prohibet vox tua, gratus ero,
dumque (quod o breve sit !) lumen vitale videbo,
   serviet officio spiritus iste tuo.

T5_10

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Hister,
   facta est Euxini dura ter unda maris.
At mihi jam videor patria procul esse tot annis
   Dardana quot Graio Troja sub hoste fuit.
Stare putes, adeo procedunt tempora tarde
   et peragit lentis passibus annus iter.
Nec mihi solstitium quicquam de noctibus aufert,
   efficit angustos nec mihi bruma dies :
scilicet in nobis rerum natura novata est
   cumque meis curis omnia longa facit.
An peragunt solitos communia tempora motus
   suntque magis vitae tempora dura meae,
quem tenet Euxini mendax cognomine litus
   et Scythici vere terra sinistra freti ?
Innumerae circa gentes fera bella minantur,
   quae sibi non rapto vivere turpe putant.
Nil extra tutum est : tumulus defenditur ipse
   moenibus exiguis ingenioque loci.
Cum minime credas, ut aves, densissimus hostis
   advolat et praedam vix bene visus agit.
Saepe intra muros clausis venientia portis

per medias legimus noxia tela vias.
Est igitur rarus rus qui colere audeat, isque
hac arat infelix, hac tenet arma manu.
Sub galea pastor junctis pice cantat avenis,
proque lupo pavidae bella verentur oves.
Vix ope castelli defendimur et tamen intus
mixta facit Graecis barbara turba metum.
Quippe simul nobis habitat discrimine nullo
barbarus et tecti plus quoque parte tenet.
Quos ut non timeas, possis odisse videndo
pellibus et longa pectora tecta coma.
Hos quoque, qui geniti Graia creduntur ab urbe,
pro patrio cultu Persica braca tegit.
Exercent illi sociae commercia linguae :
per gestum res est significanda mihi.
Barbarus hic ego sum, qui non intellegor ulli,
et rident stolidi verba Latina Getae,
meque palam de me tuto mala saepe loquuntur,
forsitan obiciunt exiliumque mihi ;
utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis
abnuerim quotiens adnuerimque, putant.
Adde quod injustum rigido jus dicitur ense,
dantur et in medio vulnera saepe foro.
O duram Lachesin, quae tam grave sidus habenti
fila dedit vitae non breviora meae !
Quod patriae vultu vestroque caremus, amici,
atque hic in Scythicis gentibus esse queror,
utraque poena gravis. Merui tamen Urbe carere,
non merui tali forsitan esse loco.
Quid loquor, a ! demens ? ipsam quoque perdere vitam
Caesaris offenso numine dignus eram.

T5_11

Quod te nescio quis per jurgia dixerit esse
exulis uxorem littera questa tua est.
Indolui, non tam mea quod fortuna male audit,
qui jam consuevi fortiter esse miser,
quam quod, cui minime vellem, sum causa pudoris
teque reor nostris erubuisse malis.
Perfer et obdura ! multo graviora tulisti,
eripuit cum me principis ira tibi.
Fallitur iste tamen quo judice nominor exul :
mollior est culpam poena secuta meam.
Maxima poena mihi est ipsum offendisse priusque
venisset mallem funeris hora mihi.
Quassa tamen nostra est, non mersa nec obruta navis ;
utque caret portu, sic tamen exstat aquis.
Nec vitam nec opes nec jus mihi civis ademit,
qui merui vitio perdere cuncta meo ;
sed quia peccato facinus non adfuit illi,
nil nisi me patriis jussit abesse focis ;
utque aliis, quorum numerum comprendere non est,
Caesareum numen sic mihi mite fuit.
Ipse relegati, non exulis utitur in me
nomine : tuta suo judice causa mea est.
Jure igitur laudes, Caesar, pro parte virili
carmina nostra tuas qualiacumque canunt ;

jure deos, ut adhuc caeli tibi limina claudant
teque velint sine se comprecor esse deum.
Optat idem populus, sed ut in mare flumina vastum,
sic solet exiguae currere rivus aquae.
At tu fortunam, cujus vocor exul ab ore,
nomine mendaci parce gravare meam !

T5_12

Scribis ut oblectem studio lacrimabile tempus,
ne pereant turpi pectora nostra situ.
Difficile est quod, amice, mones, quia carmina laetum
sunt opus et pacem mentis habere volunt.
Nostra per adversas agitur fortuna procellas
sorte nec ulla mea tristior esse potest.
Exigis ut Priamus natorum funere plaudat
et Niobe festos ducat ut orba choros.
Luctibus an studio videor debere teneri
solus in extremos jussus abire Getas ?
Des licet in valido pectus mihi robore fultum,
fama refert Anyti quale fuisse reo,
fracta cadet tantae sapientia mole ruinae :
plus valet humanis viribus ira dei.
Ille senex, dictus sapiens ab Apolline, nullum
scribere in hoc casu sustinuisset opus.
Ut veniant patriae, veniant oblivia vestri,
omnis ut amissi sensus abesse queat,
at timor officio fungi vetat ipse quietum :
cinctus ab innumero me tenet hoste locus.
Adde quod ingenium longa rubigine laesum
torpet et est multo, quam fuit ante, minus.
Fertilis, adsiduo si non renovatur aratro,
nil nisi cum spinis gramen habebit ager ;
tempore qui longo steterit, male curret et inter
carceribus missos ultimus ibit equus ;
vertitur in teneram cariem rimisque dehiscit,
si qua diu solitis cumba vacavit aquis.
Me quoque despera, fuerim cum parvus et ante,
illi, qui fueram, posse redire parem.
Contudit ingenium patientia longa malorum
et pars antiqui nulla vigoris adest.
Saepe tamen nobis, ut nunc quoque, sumpta tabella est
inque suos volui cogere verba pedes :
carmina nulla mihi sunt scripta aut qualia cernis,
digna sui domini tempore, digna loco.
Denique non parvas animo dat gloria vires
et fecunda facit pectora laudis amor.
Nominis et famae quondam fulgore trahebar,
dum tulit antemnas aura secunda meas.
Non adeo est bene nunc ut sit mihi gloria curae :
si liceat, nulli cognitus esse velim.
An, quia cesserunt primo bene carmina, suades
scribere, successus ut sequar ipse meos ?
Pace, novem, vestra liceat dixisse, Sorores :
vos estis nostrae maxima causa fugae ;
utque dedit justas tauri fabricator aeni,
sic ego do poenas artibus ipse meis.
Nil mihi debebat cum versibus amplius esse,

cum fugerem merito naufragus omne fretum.
At puto, si demens studium fatale retemptem,
hic mihi praebebit carminis arma locus.
Non liber hic ullus, non qui mihi commodet aurem
verbaque significent quid mea norit, adest.
Omnia barbariae loca sunt vocisque ferinae,
omnia sunt Getici plena timore soni.
Ipse mihi videor jam dedidicisse Latine :
jam didici Getice Sarmaticeque loqui.
Nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
a conponendo carmine Musa potest.
Scribimus et scriptos absumimus igne libellos :
exitus est studii parva favilla mei.
Nec possum, et cupio non nullos ducere versus :
ponitur idcirco noster in igne labor,
nec nisi pars casu flammis erepta dolove
ad vos ingenii pervenit ulla mei.
Sic utinam, quae nil metuentem tale magistrum
perdidit, in cineres Ars mea versa foret !

T5_13

Hanc tuus e Getico mittit tibi Naso salutem,
mittere si quisquam, quo caret ipse, potest.
Aeger enim traxi contagia corpore mentis,
libera tormento pars mihi ne qua vacet ;
perque dies multos lateris cruciatibus uror,
saeva quod inmodico frigore laesit hiems.
Si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus ;
quippe mea est umeris fulta ruina tuis.
Quid, mihi cum dederis ingentia pignora cumque
per numeros omnes hoc tueare caput,
quod tua me raro solatur epistula, peccas
remque piam praestas, si mihi verba negas ?
Hoc, precor, emenda ! quod si correxeris unum,
nullus in egregio corpore naevus erit.
Pluribus accusem, fieri nisi possit ut ad me
littera non veniat, missa sit illa tamen.
Di faciant ut sit temeraria nostra querela
teque putem falso non meminisse mei.
Quod precor, esse liquet : neque enim mutabile robur
credere me fas est pectoris esse tui.
Cana prius gelido desint absinthia Ponto
et careat dulci Trinacris Hybla thymo,
inmemorem quam te quisquam convincat amici :
non ita sunt fati stamina nigra mei.
Tu tamen, ut possis falsae quoque pellere culpae
crimina, quod non es, ne videare, cave ;
utque solebamus consumere longa loquendo
tempora sermoni deficiente die,
sic ferat ac referat tacitas nunc littera voces
et peragant linguae charta manusque vices.
Quod fore ne nimium videar diffidere sitque
versibus hoc paucis admonuisse satis,
accipe quo semper finitur epistula verbo,
atque, meis distent ut tua fata, vale !

T5_14

Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis
o mihi me conjunx carior, ipsa vides.
Detrahat auctori multum fortuna licebit,
tu tamen ingenio clara ferere meo,
dumque legar, mecum pariter tua fama legetur,
nec potes in maestos omnis abire rogos.
Cumque viri casu possis miseranda videri,
invenies aliquas quae, quod es, esse velint,
quae te, nostrorum cum sis in parte malorum,
felicem dicant invideantque tibi.
Non ego divitias dando tibi plura dedissem :
nil feret ad Manes divitis umbra suos.
Perpetui fructum donavi nominis idque,
quo dare nil potui munere majus, habes.
Adde quod, ut rerum sola es tutela mearum,
ad te non parvi venit honoris onus,
quod numquam vox est de te mea muta tuique
indiciis debes esse superba viri.
Quae ne quis possit temeraria dicere, persta
et pariter serva meque piamque fidem.
Nam tua, dum stetimus, turpi sine crimine mansit
et tantum probitas inreprehensa fuit.
Area de nostra nunc est tibi facta ruina :
conspicuum virtus hic tua ponat opus !
Esse bonam facile est, ubi quod vetet esse remotum est
et nihil officio nupta quod obstet habet.
Cum deus intonuit, non se subducere nimbo,
id demum est pietas, id socialis amor.
Rara quidem virtus quam non Fortuna gubernet,
quae maneat stabili, cum fugit illa, pede ;
si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti
inque parum laetis ardua rebus adest,
ut tempus numeres, per saecula nulla tacetur,
et loca mirantur, qua patet orbis iter.
Aspicis ut longo teneat laudabilis aevo
nomen inextinctum Penelopea fides ?
Cernis ut Admeti cantetur et Hectoris uxor
ausaque in accensos Iphias ire rogos ?
Ut vivat fama conjunx Phylaceia cujus
Iliacam celeri vir pede pressit humum ?
Morte nihil opus est pro me, sed amore fideque :
non ex difficili fama petenda tibi est.
Nec te credideris, quia non facis, ista moneri :
vela damus, quamvis remige puppis eat.
Qui monet ut facias, quod jam facis, ille monendo
laudat, et hortatu comprobat acta suo.